

Høringsnotat

HØRING AV FORSLAG TIL NY LOV OM STATLIG VAREKRIGSFORSIKRING OG NY FORSKRIFT OM TILHØRENDE SEKRETARIATSFUNKSJON

1.	Innledning	3
2.	Bakgrunn	3
2.1	Behovet for en ny lov mv.	3
2.2	Kort om statlig varekrigsforsikring	4
2.3	Finansiering og organisering av ordningen	5
3.	Gjeldende rett	5
3.1	Folkerettslige forpliktelser	5
3.1.1	EØS-retten	5
3.1.2	WTO-regelverket (GATS) og Norges frihandelsavtaler	7
3.2	Lov om statleg varekrigsforsikring	7
3.2.1	Iverksettelse og avslutning av tilbudet (§ 1)	7
3.2.2	Virkeområdet (§ 2)	8
3.2.3	Organisering (§ 3)	9
3.2.4	Forskriftshjemmel (§ 4)	9
3.2.5	Retningslinjer for sekretariatsfunksjonen	9
3.3	Forsikringsavtaleloven	9
3.4	Forsikringsvirksomhetsloven	10
3.5	Kort om bransjens praksis og standarder	10
3.6	Næringsberedskapsloven	11
4.	Departementets vurdering	12
4.1	Generelt om forholdet til folkerettslige forpliktelser	12
4.2	Formål, begreper og forholdet til annen lovgivning	13
4.2.1	Virkeområde, formål og definisjoner (§§ 1 og 2)	13
4.2.2	Forholdet til annen lovgivning (§ 3)	14
4.3	Tilbudet om statlig varekrigsforsikring	16
4.3.1	Vilkårene for når tilbudet kan bli iverksatt (§ 4)	16
4.3.2	Hva som kan forsikres (§ 5)	19
4.3.3	Hva forsikringen dekker – dekningsomfanget (§ 6)	20
4.3.4	Utmåling av erstatning (§ 7)	21
4.3.5	Oppsigelse (§ 8)	21
4.3.6	Avvikling av tilbudet (§ 9)	22
4.4	Organiseringen av forsikringsvirksomheten	22
4.4.1	Føringer som følger av prinsippene for samfunnssikkerhet- og beredskapsarbeidet	22
4.4.2	Lovregulering av normalsituasjonene (§ 10)	22
4.4.3	Lovregulering av unntakssituasjonene (§ 11)	23
4.4.4	Særlig om sikkerhetsklarering av organenes medlemmer mv.	24
4.4.5	Forslag til forskriftsregulering av sekretariatsfunksjonen	24

4.5	Medvirkningsplikt, opplysningsplikt og kompensasjon	26
4.5.1	Næringsdrivendes plikter (§ 12).....	26
4.5.2	Næringsdrivendes og offentlige myndigheters opplysningsplikt (§ 13).....	27
4.5.3	Kompensasjon (§ 14)	27
4.6	Sanksjoner ved overtredelse	27
4.6.1	Tvangsmulkt (§ 15)	27
4.6.2	Overtredelsesgebyr (§ 16).....	28
4.6.3	Straff (§ 17)	29
5.	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	29
6.	Departementets forslag.....	31
6.1	Lovforslaget.....	31
6.2	Forskriftsforslaget.....	34
7.	Vedlegg	36

1. INNLEDNING

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) legger med dette frem et forslag til ny lov om statlig varekrigsforsikring og forskrift om sekretariatsfunksjonen i tilknytning til ordningen. Lovforslaget er ment å erstatte gjeldende lov 12. desember 2003 nr. 115 om statleg varekrigsforsikring (varekrigsforsikringsloven).

Departementet ønsker å videreføre hovedtrekkene i dagens ordning: Det statlige forsikringstilbudet bør fortsatt bare gjelde ved krig eller krise, og tilbudet bør kun komme inn som en erstatning for de private forsikringstilbudene når disse viser seg utilstrekkelige. Et samarbeid med næringslivet, som primært baserer seg på frivillighet, bør ligge til grunn. Departementet foreslår samtidig nokså vidtrekkende redaksjonelle og utfyllende endringer i dagens materielle bestemmelser, herunder vilkår for iverksetting og regulering av hvilke interesser som kan forsikres.

Departementet foreslår også flere nye og utfyllende materielle bestemmelser om lovens og ordningens formål, definisjoner, forholdet til annen lovgivning, utmåling av erstatning og oppsigelse. Videre foreslår departementet nye bestemmelser om organiseringen av et råd (i normalsituasjonene) og styret (i krisetilfellene), herunder legitime hensyn som kan vektlegges ved oppnevning av styret og departementets instruksjonsmyndighet. Forslaget inneholder også regler om næringsdrivendes og offentlige myndigheters plikter, og regler om sanksjoner ved overtredelse.

Forslaget inneholder videre regler om sekretariatsfunksjonen i både lov og forskrift. Forslaget til forskrift er i det vesentlige en videreføring og forenkling av gjeldende retningslinjer for sekretariatsfunksjonen. I dag utgjør Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) sekretariat for ordningen. GIEK er en av NFDs underliggende etater, og har som formål å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet gjennom å utstede garantier på vegne av den norske stat.

2. BAKGRUNN

2.1 Behovet for en ny lov mv.

Gjeldende varekrigsforsikringslov er relativt knapp. Loven inneholder seks paragrafer og bærer preg av å være en hjemmelslov, idet den hovedsakelig gir kompetanse til å iverksette og avslutte ordningen, samt gi nærmere forskrifter om gjennomføringen av loven. Lovens bestemmelse om virkeområdet (§ 2) gir visse føringer, men denne bestemmelsen er uklar og gir rom for tolkningstil. Uklarheten gjelder særlig spørsmålet om hva som kan forsikres, se nærmere om dette under pkt. 3.2.2. Per i dag er det også knyttet noe usikkerhet til hvorvidt forsikringsavtaleloven kommer til anvendelse for avtaler som inngås under ordningen med statlig varekrigsforsikring, jf. omtalen under pkt. 3.3. Videre inneholder varekrigsforsikringsloven ingen bestemmelser om hvordan ordningen skal gjennomføres i praksis, utover at styret skal ha ansvar for daglig ledelse og drift av ordningen, jf. § 3. For å sikre en god gjennomføring, er departementet av den oppfatning at et godt samarbeid med næringslivet er en avgjørende forutsetning. Hvordan dette samarbeidet skal foregå, og i hvilken grad staten skal ha adgang til å pålegge næringsdrivende å utføre forsikringsoppgaver på statens vegne, er gjeldende lov taus om. Dette er en svakhet som bør utbedres.

Lov 16. desember 2011 nr. 65 om næringsberedskap (næringsberedskapsloven) gir utfyllende bestemmelser om sanksjoner (tvangsmulkt, overtredelsesgebyr og straff) ved overtredelse.

Varekrigsforsikringsloven inneholder ingen tilsvarende bestemmelser. Næringsberedskapsloven kommer trolig ikke til anvendelse for ordningen med statlig varekrigsforsikring, ettersom ordningen er regulert i en egen lov¹ og næringsberedskapsloven er nyere enn varekrigsforsikringsloven.² Etter departementets syn er det imidlertid behov for lovbestemmelser som gir departementet hjemmel til å pålegge næringslivet plikter i krisetilfeller, og lovhjemler for å ilegge sanksjoner ved brudd på disse pliktene.³

Næringsberedskapsloven er heller ikke egnet for å regulere statlig varekrigsforsikring. Varekrigsforsikringsloven gir en særregulering av statlig forsikring, det gjelder andre vilkår for iverksettelsen, og ordningen er av en spesiell karakter ettersom staten trer inn i det private næringslivs sted og stiller en garanti. Totalrammen som er avsatt til ordningen med statlig varekrigsforsikring i statsbudsjettet, er 2 mrd. kroner (2017). Videre vil ordningen være av stor viktighet for både nasjonale interesser og norsk næringsliv i tilfeller hvor det private forsikringstilbudet faller bort. Både de viktige interessene og de store summene som står på spill gjør det etter departementets syn nødvendig å foreslå en ny lov som særlig regulerer statlig varekrigsforsikring.

Ettersom ordningen med statlig varekrigsforsikring er en beredskapsordning, vil den ikke være gjenstand for den samme kontinuerlige praktisering og tolking som mye annen lovgivning. Av denne grunn ser departementet behov for gode og utfyllende forarbeider. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) *Om lov om statleg varekrigsforsikring* er svært knapp.

I sum inneholder forslaget til ny lov så mange presiseringer av gjeldende rett og nye bestemmelser, med tilhørende omfattende redaksjonelle endringer i ordlyd, rekkefølge, struktur mv., at departementet ser det nødvendig å fremme forslagene om endringer i form av en ny og revidert lov.

Lovforslaget må ses i sammenheng med næringsberedskapsloven og lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven) og begrepsbruken i disse to lovene, som er på bokmål. Derfor finner departementet det formålstjenlig at lovforslaget også utformes på bokmål.

2.2 Kort om statlig varekrigsforsikring

Statlig varekrigsforsikring er en beredskapsordning som kan aktiveres ved krig, krigsfare eller ekstraordinære kriseforhold. Staten kan på nærmere vilkår tilby forsikring av varetransport mot krig, krigsfare og krise. Ordningen har sitt rettslige grunnlag i gjeldende varekrigsforsikringslov, som avløste lov 3. desember 1948 nr. 8 om Statens varekrigsforsikring. Den statlige varekrigsforsikringen sprang ut av private krigsforsikringsordninger. Aksjeselskapet *Norsk Varekrigsforsikring av 1938* startet sin virksomhet i 1939, og er forløperen til dagens statlige ordning. Den 25. mai 1940 overtok administrasjonsrådet varekrigsforsikringen, deretter overtok okkupasjonsmakten. Til å begynne med omfattet virksomheten kun krigsforsikring av *vare*, men ble senere utvidet til å omfatte frakt, befraktningskommisjoner og havaripenger ved bestemmelser inntatt i 1940 og 1941.

Staten overtok transportforsikring mot krigsfare ved 1948-loven, jf. § 1. Forsikringsordningen etter 1948-loven tilbød statlig forsikring både i freds- og krigstid. Den eksisterte side om side

¹ Jf. *lex specialis*.

² Jf. *lex posterior*.

³ Jf. Grunnloven §§ 96 første ledd og 113 (legalitetsprinsippet).

med private ordninger. Etter gjeldende lov kan statlig forsikring mot krigsfare bare tilbys i situasjoner med fare for krig eller krise. Den statlige ordningen er ment som en erstatning for private ordninger i tilfeller hvor disse opphører eller er utilstrekkelige. I forarbeidene til loven la departementet til grunn at verdien av frakt og varer vanskelig vil kunne bli dekket gjennom private forsikringsselskaper i krigssituasjoner, og at et privat krigsforsikringstilbud trolig vil falle bort ved alvorlig krise eller krig. Av hensyn til dette ble det lagt til grunn at staten burde besørge et forsikringstilbud i slike situasjoner, jf. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) *Om lov om statleg varekrigsforsikring* s. 3.

2.3 Finansiering og organisering av ordningen

Beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring, og finansieringen av den, er nærmere omtalt i statsbudsjettet (Prop. 1 S (2016-2017)) for Nærings- og fiskeridepartementet. Dersom ordningen iverksettes etter varekrigsforsikringsloven, påtar staten seg ansvar for å utbetale erstatninger – også utover beløpet som er dekket gjennom premieinnbetalingene. Totalrammen som er avsatt på statsbudsjettet i 2017 er 2 mrd. kroner. Departementet kan inngå avtaler om forsikringsansvar under ordningen for nye tilsagn og tidligere ansvar innenfor denne totalrammen. Bakgrunnen for ordningen er hensynet til opprettholdelse av forsyning og transport av viktige varer i en krisesituasjon. I tillegg til totalrammen som er avsatt til selve forsikringstilbudet, er det bevilget inntil 0,4 mill. kroner til Garantiinstituttet for eksportkredits (GIEK) sekretariatsoppgaver i forbindelse med beredskapsordningen. Bevilgningen skal for det første sikre at myndighetene har et sekretariat som vedlikeholder og setter i verk forsikringstilbudet ved en eventuell krise. For det andre skal bevilgningen sikre at departementet har et sekretariat som utfører faglige og praktiske oppgaver, Prop. 1 S (2016-2017) s. 74.

3. GJELDENDE RETT

3.1 Folkerettslige forpliktelser

3.1.1 EØS-retten

3.1.1.1 Rettslig utgangspunkt

Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) mv. (EØS-loven) § 1 gjennomfører hoveddelen i avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen) som norsk lov. EØS-avtalen skal i tilfelle konflikt gå foran andre bestemmelser som regulerer samme forhold, jf. EØS-loven § 2.

Bestemmelsene i EØS-avtalen er likevel ikke til hinder for tiltak som Norge anser som nødvendige for å hindre spredning av opplysninger som er i strid med landets vesentlige sikkerhetsinteresser, jf. EØS-avtalen artikkel 123 bokstav a. Avtalen er heller ikke til hinder for tiltak som angår produksjon av eller handel med våpen, ammunisjon og krigsmateriell eller andre varer som er uunnværlige for forsvarsformål, eller forskning, utvikling eller produksjon som er uunnværlig for forsvarsformål. Det er imidlertid et krav at disse tiltak ikke endrer konkurransevilkårene for varer som ikke er bestemt for direkte militære formål, jf. EØS-avtalen artikkel 123 bokstav b. Videre er bestemmelsene i avtalen ikke til hinder for tiltak som Norge anser som vesentlige for sin sikkerhet i tilfelle av alvorlig indre uro som truer den offentlige orden, i krigstid eller ved alvorlig internasjonal spenning som innebærer en fare for krig, eller for å oppfylle forpliktelser Norge har påtatt seg med sikte på å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet, jf. EØS-avtalen artikkel 123 bokstav c.

3.1.1.2 Statsstøtte

Støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å be-
gunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, er uforenlig med EØS-avtalen i
den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene, jf. EØS-avtalen artikkel
61 nr. 1.

3.1.1.3 Konkurranssevridende tiltak

EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 slår fast at enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet
av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som kan påvirke
handelen mellom avtalepartene, og som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller
vri konkurransen innen det territorium som er omfattet av denne avtale, skal være uforenlige
med avtalens funksjon, og er forbudt. Avtaler eller beslutninger som er forbudt i henhold til
denne artikkelen, skal ikke ha noen rettsvirkning, jf. EØS-avtalen artikkel 53 nr. 2.

På tross av at det er gjort unntak fra konkurranselovgivning i norsk rett, kan foretak likevel
rammes av EØS-konkurransereglene som også gjelder i Norge. En grunnleggende forutset-
ning for dette er at ordningen merkbart kan påvirke handelen mellom Norge og andre EØS-
land (samhandelspåvirkning). Lov 5. mars 2004 nr. 11 om gjennomføring og kontroll av
EØS-avtalens konkurranseregler mv. (EØS-konkurranseloven) § 6 første ledd gir norske kon-
kurransemyndigheter hjemmel til blant annet å håndheve EØS-avtalen artikkel 53. Denne be-
stemmelsen har tilnærmet lik ordlyd som lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom fo-
retak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) § 10 om forbud mot
konkurransbegrensende avtaler mellom foretak. EØS-avtalen artikkel 53 tilsvarer Traktaten
om den europeiske unions virkemåte (TEUV) artikkel 101. Doktrinene om "state compul-
sion", som innebærer bøtefritak for foretak som er pålagt handlinger som er i strid med kon-
kurransereglene, er innfortolket i TEUV artikkel 101 og 102/EØS-avtalen artikkel 53 og 54,
men er ikke knyttet opp mot spesifikke vilkår i bestemmelsene.⁴ Unntaket er relativt snevert,
og forutsetter i praksis at foretakene ikke har noe valg med hensyn til hvordan de vil innrette
seg. Består det rom for konkurranse, plikter foretakene å utnytte dette. Unntaket er utformet
med utgangspunkt i at foretakenes atferd i slike tilfeller ikke skyldes deres forretningsmessige
autonomi, men offentlig regulering.

Innenfor EU-/EØS-retten vil man måtte vurdere om et samarbeid er lovlig, selv om det strider
mot konkurranserettens samarbeidsforbud. Dette gjøres ved å undersøke om bedriftene var
forpliktet til å samarbeide gjennom et statlig pålegg. Et tilsvarende unntak som følger av
"state compulsion"-doktrinen i EU-/EØS-retten, kan ikke uten videre legges til grunn når det
gjelder den norske konkurranseloven. Spørsmålet om hvorvidt et myndighetspålagt samarbeid
skal gå fri fra forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid i konkurranselovens § 10 må
løses etter alminnelige rettskildeprinsipper om motstrid ("kollisjonsprinsipper"). I disse tilfel-
lene er det de samme prinsippene som ellers løser slike spørsmål i norsk rett, som avgjør hvil-
ken regel som skal gå foran. Det vises i denne sammenheng til utvalgets vurderinger i NOU
2012:7 Mer effektiv konkurranselov s. 154–155, hvor det forutsettes at reguleringer som for-
utsetter adferd i strid med konkurranselovens forbudsbestemmelser gis på en måte som gjør at
konkurranselovens bestemmelser må vike for andre bestemmelser etter alminnelige kulli-
sjonsprinsipper.

⁴ Jf. NOU 2012:7 Mer effektiv konkurranselov, kap. 10.1.2 s. 153.

3.1.1.4 Europaparlamentets og rådets direktiv av 25. november 2009

Europaparlamentets og rådets direktiv av 25. november 2009 om adgang til og utøvelse av forsikrings- og gjenforsikringsvirksomhet (Solvens II) er EØS-relevant. Solvens II gjelder ikke eksportkredittvirksomhet for statens regning, statsgaranti eller de tilfeller hvor staten står som forsikrer, jf. artikkel 5 nr. 4. Direktivet gir overordnede regler for forsikringsselskapers soliditet, og er inntatt i det konsoliderte forsikringsdirektivet i EU. Det konsoliderte forsikringsdirektivet samler reglene om adgang til og utøvelse av forsikring og gjenforsikring for både liv og skade.

3.1.2 WTO-regelverket (GATS) og Norges frihandelsavtaler

Norge har gjennom Generalavtalen om handel med tjenester (GATS) og bilaterale frihandelsavtaler, med visse forbehold, forpliktet seg til ikke å innføre nye restriksjoner som begrenser markedsadgang for forsikringstjenester. Imidlertid inneholder GATS og frihandelsavtalene unntaksbestemmelser som angir vilkårene for å fravike disse forpliktelsene. Det følger av GATS artikkel XIV, Generelle unntak, at GATS ikke skal fortolkes slik at den hindrer et medlem i å vedta eller håndheve tiltak som følger av hensyn som er nærmere angitt. Det tas imidlertid forbehold om at slike tiltak ikke skal anvendes på en måte som ville utgjøre et middel til vilkårlig eller utilbørlig diskriminering mellom land med like forhold, eller en fordekt restriksjon på handel med tjenester. Tilsvarende unntaksbestemmelser er inntatt i frihandelsavtalene.

Blant de relevante hensynene som kan begrunne unntak, inngår opprettholdelse av den offentlige orden, jf. GATS artikkel XIV bokstav a. Dette unntaket kan imidlertid bare påberopes når "grunnleggende samfunnsinteresser er alvorlig truet". Videre er tiltak som er nødvendige for å verne menneskers, dyrs eller planters liv eller helse og sikkerhet omfattet av de generelle unntakene, jf. GATS artikkel XIV bokstav b og c nr. iii. GATS artikkel XIVa omhandler sikkerhetsunntak. Bestemmelsen slår fast at ingen bestemmelse i avtalen skal fortolkes slik at den forhindrer et medlem i å treffe tiltak som det anser er nødvendig for å trygge dets grunnleggende sikkerhetsinteresser som treffes i krigstid eller annen krisesituasjon i internasjonale forhold, jf. GATS artikkel XIVa nr. 1 bokstav b, jf. nr. iii.

3.2 Lov om statleg varekrigsforsikring

3.2.1 Iverksettelse og avslutning av tilbudet (§ 1)

Varekrigsforsikringsloven gir regler om iverksettelse av tilbud om en statlig varekrigsforsikring. Tilbudet forsikrer varer under transport mot "krig, krigsfare eller ekstraordinære kriseforhold" i Norge eller i utlandet, jf. varekrigsforsikringsloven § 1. Ekstraordinære kriseforhold omfatter situasjoner som ikke kan defineres som krig eller krigsfare, men som anses som alvorlige hendelser som griper inn i vanlig virksomhet. Politiske opptøyer og streik faller i utgangspunktet ikke inn under betegnelsen ekstraordinære kriseforhold, jf. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) s. 7. Hva som ellers ligger i de nevnte omstendighetene, er med hensikt ikke presist definert. I forarbeidene understreket departementet viktigheten av fleksibilitet for å kunne ta høyde for flere mulige situasjoner nasjonalt og internasjonalt, herunder asymmetrisk krigføring. Samtidig uttalte departementet at det ikke ble tatt sikte på å utvide virkeområdet for varetransportforsikringen, jf. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) s. 5.

I tillegg til at krig, krigsfare eller ekstraordinære kriseforhold må foreligge, må visse vilkår være oppfylt for at staten lovlig skal kunne tilby varekrigsforsikring. For det første må disse

omstendighetene få følger for norske interesser. For det andre er det et krav om at omstendighetene kan hindre varetransport og forsyning dersom det private forsikringstilbudet opphører, kan opphøre eller det private forsikringstilbudet ikke dekker slike omstendigheter, jf. varekrigsforsikringsloven § 1. Kompetansen til å avgjøre om staten skal tilby forsikringen, ligger til "Kongen", jf. varekrigsforsikringsloven § 1 første ledd. Det foreligger imidlertid ikke noe delegasjonsvedtak p.t.

Selv om vilkårene som gjør det lovlig å aktivere forsikringstilbudet er oppfylt, har staten ikke automatisk en *plikt* til å tilby forsikringen. Vesentlige endringer i det private forsikringstilbudet er ikke nødvendigvis tilstrekkelig. Det må gjøres en bred helhetsvurdering hvor momenter som risiko for viktig næringsvirksomhet og konsekvenser for viktige interesser inngår, jf. Ot.prp. nr.102 (2002-2003) s. 5. Dersom vilkårene for å tilby statlig varekrigsforsikring ikke lenger er til stede, kan Kongen bestemme å avslutte forsikringstilbudet, jf. varekrigsforsikringsloven § 1 annet ledd.

3.2.2 Virkeområdet (§ 2)

Varekrigsforsikringsloven § 2 angir forsikringstilbudets saklige virkeområde. Forsikringen kan omfatte to typer interesser. For det første kan staten tilby forsikring av *varer*. Forsikringen dekker mot skade på eller tap av varen under transport. Fortrinnsvis skal forsikringen gjelde varer som blir sendt til, fra eller innenfor norsk område, jf. varekrigsforsikringsloven § 2 første ledd nr. 1. Når norske interesser blir dekket, kan forsikringen også gjelde varer som blir sendt mellom to steder i utlandet. I utgangspunktet omfattes imidlertid ikke tilfeller der to utenlandske foretak sender varer mellom steder i utlandet av ordningen, jf. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) s. 7.

For det andre kan staten tilby forsikring av "norske reiarar og tidsbefraktarar si frakt på reisebasis, befraktingskommisjon og havaripengar i risiko for norske forsikringstakarar" jf. varekrigsforsikringsloven § 2 første ledd nr. 2. Samme formulering ble benyttet i varekrigsforsikringsloven av 1948 § 1 nr. 2, 3 og 4. Ved forarbeidene til 1948-loven ble det lagt til grunn at utkastet stort sett bygget på de tidligere bestemmelser, jf. Ot. prp. nr. 81 (1948) s. 2. De tidligere bestemmelsene må tolkes i lys av den norske sjøforsikringsplanen av 1930, som de tidligere bestemmelsene var gitt innenfor. *Frakt på reisebasis* er ikke nærmere definert eller omtalt i forarbeidene. Det fremgår av litteraturen om planen av 1930 at forsikring av frakt dekker tap av fraktinntekter, herunder reisefrakt. Med reisefrakt menes tap av fraktinntekter som skulle ha blitt betalt dersom skipet eller varene hadde kommet frem til bestemmelsesstedet.⁵ Det har vært lagt til grunn at krigsrisikoansvar for frakt etter tidligere ordninger ikke gjaldt formues- eller inntektstap, tidstap, markedstap, konjunkturtap eller lignende.⁶ *Befraktningskommisjon* er det vederlag som betales fra rederen til skipsmegleren for at en avtale om frakt har kommet i stand.⁷ *Havaripenger* henviser til pengebidraget som betales for å dekke omkostninger i forbindelse med å berge forsikrede interesser fra fare. I dag fanges tilsvarende regel opp av bestemmelsene om fellehavari, jf. Nordisk Sjøforsikringsplan av 2013, Versjon 2016⁸ (sjøforsikringsplanen) §§ 4-7 flg. og CEFORs vilkår for transportforsikring av varer § 40.⁹ Hva som kan forsikres er imidlertid ikke begrenset av varekrigsforsikringsloven § 2 første ledd nr. 1 og 2. Kongen eller den han gir myndighet, kan fastsette at også *andre interesser* kan dekkes av forsikringen, jf. varekrigsforsikringsloven § 2 annet ledd.

⁵ Knut Selmer, "Forelesninger i sjøforsikringsrett på grunnlag av Norsk Sjøforsikringsplan av 1930" (1962), s. 2.

⁶ Det følger av Edvard Stang, "Statens varekrigsforsikring 1940-2004" (2005) s. 7 at ordningen av 1940 var avgrenset til ikke å gjelde denne typen tap.

⁷ Nordiske domme i sjøfartsanliggender (1907), nr. 24-24, s. 374

⁸ <http://www.nordicplan.org/Translations/The-Plan/>

⁹ <http://www.cefor.no/Documents/Clauses/Cargo/varevilk%C3%A5r2004.pdf>

3.2.3 Organisering (§ 3)

Dersom tilbudet om statlig varekrigsforsikring iverksettes, kan Kongen bestemme at det skal opprettes et styre med så mange medlemmer som departementet fastsetter, jf. varekrigsforsikringsloven § 3 første punktum. Styret skal ha ansvaret for den daglige ledelsen og driften av varekrigsforsikringsordningen, jf. varekrigsforsikringsloven § 3 annet punktum. Styret skal sørge for at forvaltningen av varekrigsforsikringsordningen er tilfredsstillende organisert og utføre den daglige driften av tilbudet. Videre skal det også opprettes et eget sekretariat, jf. varekrigsforsikringsloven § 3 tredje punktum. Blant sekretariatets oppgaver ligger vedlikehold og beredskap av strukturer som skal til for å etablere en statlig varekrigsforsikring i krisesituasjoner. Nærings- og fiskeridepartementet skal kalle styret og sekretariatet inn i kriseorganisasjonen når dette er nødvendig, jf. Ot. prp. nr.102 (2002-2003) s. 5.

3.2.4 Forskriftshjemmel (§ 4)

Varekrigsforsikringsloven § 4 gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter i medhold av loven. Bestemmelsen gir ingen plikt til å gi nærmere forskrifter, jf. Ot. prp. nr.102 (2002-2003) s. 7. Per dags dato er det ikke gitt noen forskrifter i medhold av loven.

3.2.5 Retningslinjer for sekretariatsfunksjonen

Retningslinjene for sekretariatsfunksjonene for beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring er fastsatt av det daværende Nærings- og handelsdepartementet og fikk virkning fra 1. januar 2006 (se vedlegg). Retningslinjene erstattet avtalen av desember 2003 mellom departementet og Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK), som per i dag utgjør sekretariat for ordningen. GIEK er organisert som en statlig forvaltningsbedrift under departementet. GIEKs administrerende direktør er ansvarlig for at sekretariatsfunksjonen utføres i tråd med retningslinjene. Retningslinjene gir administrative føringer for sekretariatfunksjonen, om oppgaver under normale forhold og krise, samt bestemmelser om økonomiske forhold og rapportering. Under normale forhold skal sekretariatet vedlikeholde systemer for forsikringsordningen, holde seg oppdatert om forsikringsmarkedet, foreslå medlemmer til, og holde kontakt med Forsikringsforum, og gi råd om iverksetting av forsikringstilbudet, jf. retningslinjene pkt. 6–10. Under en krisesituasjon skal sekretariatet gi råd om iverksetting av ordningen, foreta risikoberegninger, forberede tegning av krigsrisikopoliser, klargjøre konsernkonto og systemene for forsikringsmessig behandling, jf. retningslinjene for sekretariatsfunksjonen pkt. 11–16.

3.3 Forsikringsavtaleloven

Forsikringsavtaleloven får anvendelse for ordningen med statlig varekrigsforsikring.¹⁰ Forsikringsavtaleloven del A gjelder "skadeforsikring", jf. forsikringsavtaleloven § 1-1 første ledd. Skadeforsikring defineres som forsikring mot skade på eller tap av ting, rettigheter eller andre fordeler, forsikring mot erstatningsansvar eller kostnader, og annen forsikring som ikke er personforsikring, jf. forsikringsavtaleloven § 1-1 annet ledd. Hva som menes med "forsikring", er ikke nærmere definert i loven. I forarbeidene til forsikringsavtaleloven er det lagt til grunn at begrepet omfatter avtaler om overtagelse av risiko mot betaling av et vederlag (premie), og at det avgjørende er om det dreier seg om en tjeneste som i realiteten er å anse som forsikring. Det er ikke avgjørende at den som tilbyr tjenesten er "et forsikringselskap i snever forstand", jf. NOU 1987:24 s. 33.

Forsikringsavtalelovens bestemmelser om skadeforsikring er i utgangspunktet av tvingende karakter, og kan ikke fravikes til skade for den som utleder en rett mot den som påtar seg å yte

¹⁰ Jf. tolkningsuttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling av 22. november 2006.

forsikring, jf. forsikringsavtaleloven § 1-3 første ledd, jf. § 1-2 bokstav a. Loven kan likevel fravikes ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet etter forsikringsavtaleloven § 1-3 annet ledd bokstav a til e når:

- det forsikrede foretaket har over 250 ansatte, salgsinntekt på minst 100 mill. kroner eller har eiendeler på minst 50 mill. kroner (bokstav a)
- virksomheten hovedsakelig foregår i utlandet (bokstav b)
- forsikringen knytter seg til registreringspliktig skip og andre innretninger (bokstav c)
- forsikringen knytter seg til luftfartøy, eller (bokstav d)
- forsikringen gjelder varer under internasjonal transport, herunder transport til og fra norsk kontinentalsokkel (bokstav e)

En løpende forsikring kan bare sies opp dersom det foreligger et særlig forhold som er angitt i forsikringsvilkårene og oppsigelse er rimelig, jf. forsikringsavtaleloven § 3-7 første ledd annet punktum. Om en kortere frist ikke er fastsatt i loven, skal oppsigelsesfristen være minst to måneder, jf. forsikringsavtaleloven § 3-7 annet ledd tredje punktum.

3.4 Forsikringsvirksomhetsloven

Lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven) gjelder forsikringsforetak som driver virksomhet i henhold til finansforetaksloven, med mindre annet følger av bestemmelse gitt i eller i medhold av loven, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 1. Lovens bestemmelser kommer ikke til anvendelse på ordninger som styres av staten, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 første punktum. Forsikringsvirksomhetsloven kommer følgelig ikke til anvendelse for beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring.

3.5 Kort om bransjens praksis og standarder

De norske standardvilkårene for vareforsikring er *Vilkår for transportforsikring av varer av 1995*, heretter omtalt som «varevilkårene». ¹¹ Vilkårene med kommentarer ¹² er et resultat av et samarbeid mellom assurandørene representert ved Cefor ¹³ og næringslivet representert ved nåværende NHO, Virke og Logistikk- og Transportindustriens landsforening. Vilkårene fremstår som et såkalt «agreed document». Vilkårene tilbyr tre nivåer av dekningsomfang, A-vilkår: en såkalt alle farer dekning, B-vilkår: utvidet transportulykke og C-vilkår: transportulykke. A-vilkårene innebærer at assurandøren må dekke et tap sikrede har lidt, med mindre assurandøren kan bevise at tapet skyldes en fare som står oppført blant unntakene i vilkårenes §§ 17–19. Har sikrede forsikret transporten på B- eller C-vilkår, er det sikrede som må bevise at tapet skyldes en oppregnet fare som forsikringen dekker.

Når det gjelder dekning på A-vilkår, er ett av fareunntakene (tap som skyldes) protestaksjoner, opptøyer, streik, lockout, sabotasje, terrorhandlinger o.l., med mindre det foreligger særlig avtale om dekning, jf. varevilkårenes § 18 nr. 3. Andre fareunntak som kan være relevante, er «krig eller krigslignende forhold», jf. § 18 nr. 6 og visse typer inngrep iverksatt av statsmakt, jf. § 18 nr. 7-9.

¹¹ Versjon 2004. Cefor form. nr. 261. Lenke: <http://www.cefor.no/Documents/Clauses/Cargo/varevilkår2004.pdf>

¹² Sjøassurandørernes Centralforening, (2004), *Vilkår for transportforsikring av varer av 1995 med kommentarer*, versjon 2004, (Cefor form. nr. 261A), s. 32. <http://www.cefor.no/Clauses/Cargo-Clauses/Commentary-to-Norwegian-Cargo-Clauses-Version-2004-/>

¹³ The Nordic Association of Marine Insurers, tidligere "Sjøassurandørernes Centralforening".

For internasjonale transporter har selskapet rett til å si opp særvilkåret for streik, sabotasje, terrorhandlinger m.v. med syv dagers varsel. Ved transport til eller fra USA kan særvilkåret sies opp med 48 timers varsel, jf. varevilkårene s. 16.¹⁴

3.6 Næringsberedskapsloven

Næringsberedskapsloven har som formål å avhjelpe forsyningsmessige konsekvenser av kriser ved å styrke tilgangen på varer og tjenester mv., jf. § 1. Dersom det foreligger etterspørselssjokk, tilbudssvikt eller logistikkbrist, og det er nødvendig for å sørge for befolkningens behov, det militære forsvarets behov, allierte militære styrkers behov i Norge eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester, kan det gis nærmere forskrifter om næringsdrivendes plikter, jf. næringsberedskapsloven § 6 første ledd. Blant annet kan det, i medhold av næringsberedskapsloven § 6 første ledd, gis bestemmelser om:

- prioritering, omfordeling, lagring og avståelse av varer, utførelse av tjenester, samt forberedelser og medvirkning hertil, herunder bestemmelser om innførsel, utførsel, distribusjon av varer og omsetning av varer og tjenester, herunder omsetningsregulerende tiltak (bokstav a),
- plikt for næringsdrivende til å levere eller framstille varer eller yte tjenester til bestemte formål eller bestemte mottakere (bokstav b)
- plikt for næringsdrivende til å gi, og så langt som mulig dokumentere informasjon, herunder informasjon om varebeholdninger, rullering, produksjon, omsetning, transport og lagring, logistikk, regnskap (bokstav d)
- plikt for næringsdrivende, næringsorganisasjon eller -sammenslutning til å delta i særskilte organer som er opprettet eller opprettes for å bidra til å sikre tilgangen på varer og tjenester i kriser (bokstav g)
- plikt for næringsdrivende til å planlegge eller delta i planlegging og gjennomføring av øvelser og annen opplæring i krisehåndtering (bokstav h)
- plikt for næringsdrivende til å varsle om forhold som kan gi grunnlag for særskilte tiltak (bokstav i)
- plikt for næringsdrivende til å planlegge, forberede og gjennomføre, eller bidra til planlegging, forberedelse og gjennomføring av særskilte tiltak (bokstav j)

I lovens forarbeider er det understreket at bestemmelsen gir hjemmel til å gi forskriftsbestemmelser om forberedelser uten at forvarsler for krise har materialisert seg. En krise trenger heller ikke å være nært forestående. For å gi bestemmelser om forberedende tiltak er det tilstrekkelig at det er en generell risiko for en krise som oppfyller de materielle vilkårene i næringsberedskapsloven § 6, jf. Prop. 111 L (2010-2011) *Lov om næringsberedskap (næringsberedskapsloven)* s. 56. Det kan fattes enkeltvedtak om særskilte tiltak eller vedtak om forberedelser til særskilte tiltak ved tilbudssvikt, etterspørselssjokk eller logistikkbrist, jf. næringsberedskapsloven § 8 første ledd. Næringsdrivende har plikt til å gi opplysninger til beredskapsformål, jf. næringsberedskapsloven § 15 første ledd. Kongen kan videre gi bestemmelser om at opplysninger kan innhentes fra offentlige myndigheter, jf. næringsberedskapsloven § 15 første ledd annet punktum. Opplysningsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikt. De økonomiske utgifter eller tap næringsdrivende påføres ved forberedelser til og gjennomføring av særskilte tiltak, skal kompenseres etter bestemmelser fastsatt av Kongen, jf. næringsberedskapsloven § 17. Videre gir næringsberedskapsloven regler om tvangsmulkt, overtredelsesgebyr og straff ved brudd og overtredelser jf. næringsberedskapsloven §§ 19, 20 og 21.

Ved delegeringsvedtak av 16. juni 2017, ble den myndighet som etter næringsberedskapsloven §§ 6, 8 og 17 ligger til Kongen, delegert til Nærings- og fiskeridepartementet (samt

¹⁴ Særvilkårene for streik, sabotasje, terrorhandlinger mv.

Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet).

I næringsberedskapsloven § 13 åpnes det i annet punktum for at Kongen kan gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser når det er nødvendig av hensyn til gjennomføringen av særskilte tiltak. Konkurranseloven gjelder i utgangspunktet ved anvendelsen av loven, men dersom det unntaksvis skulle oppstå behov for å gjøre unntak, er det altså tatt inn en hjemmel som gjør dette mulig, jf. også omtalen i forarbeidene til næringsberedskapsloven.

Det er Kongen som kan gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser etter næringsberedskapsloven § 13. Myndigheten er pr. i dag ikke delegert til Nærings- og fiskeridepartementet eller videredelegert til Konkurransetilsynet.

4. DEPARTEMENTETS VURDERING

4.1 Generelt om forholdet til folkerettslige forpliktelser

I utgangspunktet faller ordningen med varekrigsforsikring inn under EØS-avtalen. EØS-avtalen åpner for at det kan iverksettes sikkerhetstiltak i tilfelle av alvorlig indre uro som truer den offentlige orden, i krigstid eller ved alvorlig internasjonal spenning som innebærer en fare for krig, eller for å oppfylle forpliktelser for å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet, jf. EØS-avtalen artikkel 123 første ledd bokstav c.

Europaparlamentets og rådets direktiv av 25. november 2009 om adgang til og utøvelse av forsikrings- og gjenforsikringsvirksomhet (*Solvens II*) er EØS-relevant. Direktivet gjelder imidlertid ikke tilfellene hvor staten står som forsikrer, jf. artikkel 5 nr. 4 og omtalen i pkt 3.1.1.4 over. Ordningen med statlig varekrigsforsikring er følgelig ikke omfattet av direktivet.

Det kan videre tenkes tilfeller hvor ordningen med statlig varekrigsforsikring i utgangspunktet kan komme i strid med WTO-regelverket, herunder Generalavtalen om handel med tjenester (GATS) og frihandelsavtalene Norge har inngått. GATS og frihandelsavtalene gir imidlertid adgang til å gjøre unntak av hensyn til helse og sikkerhet mv, jf. GATS artikkel XIV og XIVa, jf. redegjørelsen under pkt. 3.1.2 over.

Vi viser på denne bakgrunn til det som er uttalt i Ot.prp. nr.102 (2002-2003) s. 4 om at:

"tryggingsunntaket i EØS-avtalen artikkel 123 c) og dei relevante frihandelsavtalene gir høve til å treffe tiltak som annars vil kunne vere i strid med avtalene. Ein legg til grunn att tryggingsunntaket dekkjer dei situasjonar som varekrigsforsikringa tek sikte på. Departementet kan ikkje sjå at tilbodet om statleg varekrigsforsikring vil fortrenge andre private forsikringstilbod. Departementet konkluderer såleis med at forsikringsdirektiva heller ikkje gjeld. Ordninga vil såleis ikkje vere undergitt tilsyn frå Kredittilsynet."

Ytterligere drøftelser av forholdet til Norges folkerettslige forpliktelser vil bli foretatt konkret i relasjon til forslagene til de enkelte bestemmelsene i den videre fremstillingen.

4.2 Formål, begreper og forholdet til annen lovgivning

4.2.1 Virkeområde, formål og definisjoner (§§ 1 og 2)

Lovens virkeområde har departementet ikke sett grunn til å gi noen særskilt bestemmelse om da dette fremgår av de enkelte bestemmelsene, herunder lovforslaget § 5. Hvem som har kompetansen til å iverksette ordningen, hvem som kan tegne forsikring og hvem som er pålagt plikter etter loven, fremgår av de enkelte bestemmelsene i forslaget.

Lovens formål fremgår av forslaget til § 1:

"Lovens formål er å avhjelpe konsekvenser av krig, krigslignende forhold og ekstraordinære kriseforhold og fremme forsyning og varetransport når dette er i nasjonale interesser, eller følger av Norges internasjonale forpliktelser, gjennom en statlig varekrigsforsikringsordning."

Gjeldende lov om varekrigsforsikring har ingen formålsbestemmelse. Formålet med loven er å avhjelpe konsekvenser av krig, krigslignende forhold og ekstraordinære kriseforhold for import og eksport i nasjonale interesser gjennom statlig varekrigsforsikring. Ettersom tilbudet om varekrigsforsikring vil kunne aktiveres i ulike typer situasjoner, mener departementet at formuleringen "avhjelpe" er mest dekkende. I dette ligger det at ordningen skal forsøke å bøte på konsekvenser av kritiske hendelser for forsyningen og transport. Ordningen innebærer imidlertid ikke noen garanti for at alle negative konsekvenser av kritiske situasjoner vil bli dekket eller erstattet fullt ut. Hva som ligger i krig, krigslignende forhold og ekstraordinære kriseforhold, er omtalt nærmere under redegjørelsen for forslaget § 4. Loven skal fremme forsyning og varetransport når dette er i nasjonale interesser eller følger av Norges internasjonale forpliktelser. Se behandlingen av lovforslagets § 2 under for nærmere utdyping av departementets forståelse av disse begrepene.

Definisjoner av lovens mest sentrale begreper foretas i forslaget § 2:

"I denne lov menes med:

1. Statlig varekrigsforsikring: et statlig forsikringstilbud mot krigsrisiko mv. for varer og transporttjenester mv.
2. Forsikringsforetak: foretak som er registrert i foretaksregisteret og som har tillatelse til å drive virksomhet som skadeforsikringsforetak etter finansforetaksloven § 2-14.
3. Nasjonale interesser: forhold av avgjørende betydning for sivile og militære myndigheter, befolkningen og næringslivet.
4. Norges internasjonale forpliktelser: folkerettslige avtaler Norge er bundet av."

Bestemmelsen er ny sammenlignet med gjeldende lov om varekrigsforsikring. Betegnelsen "statlig varekrigsforsikring" innebærer at det dreier seg om et forsikringstilbud som hovedsakelig gjelder varer, og at ordningen skjer i statlig regi og i krigssituasjoner. Visse nyanser fanges imidlertid ikke opp av begrepet, herunder at forsikringen ikke kun gjelder krig og at den heller ikke kun gjelder varer. Ettersom begrepet er godt innarbeidet gjennom lover, institusjoner og praksis, foreslås det likevel videreført. I forslaget presiseres det for ordens skyld at tilbudet gjelder for varer og *transporttjenester* mot krigsrisiko mv.

Videre er forsikringsforetak definert som foretak som er registrert i foretaksregisteret og som har tillatelse til å drive virksomhet som skadeforsikringsforetak etter Lov 10. april 2015 nr. 17 om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksloven) § 2-14. Departementet mener at begrepet bør gis en definisjon av hvordan det skal forstås i denne loven, ettersom begrepet benyttes flere steder. Vilket om at foretaket skal være registrert i foretaksregisteret, sikrer at

foretak registrert i Norge omfattes av betegnelsen. Koblingen til konsesjon etter finansforetakslovens regler om skadeforsikringsforetak, gjør at de forsikringsselskap som har tillatelse til å operere i Norge omfattes.

Med *nasjonale interesser* menes forhold som er av vital betydning for norske myndigheter, befolkningen og næringslivet, jf. lovforslaget § 2 nr. 3. Norske myndigheter vil både omfatte sivile og militære myndigheter. Blant annet vil transport og forsyning av mat, medisiner, byggematerialer, våpen, energi og klær være omfattet. Begrepet "nasjonale interesser" vil slik sett favne videre enn definisjonen av "nasjonale sikkerhetsinteresser" i lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) § 1-5 nr. 1, jf. Prop. 153 L (2016–2017). Ny sikkerhetslov har, per våren 2018, ikke trådt i kraft.

Norges internasjonale forpliktelser innebærer plikter som følger av de folkerettslige avtaler Norge har inngått, herunder forpliktelser som følger av Norges tilslutning til FN og NATO, samt bilaterale og multilaterale avtaler. Allierte militære styrkers behov i Norge eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester omfattes. I praksis vil det imidlertid kunne være vanskelig å skille mellom hva som er i nasjonale interesser og hva som følger av Norges internasjonale forpliktelser, ettersom de to typene interesser vil kunne overlappe. For eksempel vil Norges overholdelse av internasjonale forpliktelser i de aller fleste tilfellene være i nasjonens interesse.

4.2.2 Forholdet til annen lovgivning (§ 3)

Departementet foreslår at forholdet til annen lovgivning reguleres i loven § 3. Bestemmelsen lyder som følger:

"Forsikringsavtaleloven gjelder ikke for avtaler om forsikring etter loven her. Kongen kan gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser når det er nødvendig av hensyn til gjennomføring av tiltak etter loven.

Forvaltningsloven gjelder for organer oppnevnt i medhold av lovens §§ 10 og 11."

4.2.2.1 Forsikringsavtaleloven (§ 3 første ledd)

Forholdet til *forsikringsavtaleloven* er ikke omtalt i gjeldende lov. I en tolkningsuttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling av 22. november 2006, pekes det på at ordningen har karakter av å være en forsikringsordning. Lovavdelingen konkluderte med at forsikringsavtaleloven gjelder for varekrigsforsikringsloven. I forarbeidene til varekrigsforsikringsloven er det uttalt at "forsikringsavtalelova ikkje gjeld med mindre anna vert fastsett", jf. Ot. prp. nr.102 (2002-2003) s. 4. Dersom det forutsettes at forsikringsavtaleloven gjelder for ordningen, innebærer dette konsekvenser for forsikringsyters adgang til å avbryte forsikringsforholdet og til å endre forsikringsvilkårene. Forsikringsavtalelovens bestemmelser er i utgangspunktet av tvingende karakter. Loven kan derfor ikke fravikes til skade for den som utleder en rett mot den som påtar seg å yte forsikring, jf. forsikringsavtaleloven § 1-3 første ledd, jf. § 1-2 bokstav a. Men det kan gjøres unntak ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet etter forsikringsavtaleloven § 1-3 annet ledd når et av vilkårene i bokstav a til e er oppfylt, jf. omtalen under pkt. 3.3. Dette kan medføre en svært uensartet praksis med hensyn til når det kan gjøres unntak fra forsikringsavtaleloven. Staten kan derfor operere med svært ulike vilkår med hensyn til endring og oppsigelse av forsikringen for de enkelte forsikringstagerne, jf. forsikringsavtaleloven §§ 3-7 og 3-8. Departementet mener at denne rettstilstanden er uheldig.

Departementet har vurdert konsekvensene av at forsikringsavtaleloven ikke kommer til anvendelse. I forarbeidene til gjeldende varekrigsforsikringslov ble det som nevnt forutsatt at forsikringsavtaleloven ikke kom til anvendelse, jf. Ot. prp. nr.102 (2002-2003) s. 4. Loven inneholder likevel ingen nærmere regler om alternativ regulering, herunder for eksempel om opphør eller endring av forsikringsavtaler. Departementet legger til grunn at avtalevilkårene i det enkelte tilfellet vil regulere disse forholdene. Etter departementets vurdering vil disse vilkårene til en viss grad måtte tilpasses den konkrete situasjonen som utløser iverksettelse av ordningen. Departementet ser imidlertid behov for å regulere spørsmålet om oppsigelse; dette er derfor foreslått regulert i lovforslaget § 8, jf. pkt. 4.3.5 under.

På bakgrunn av dette har departementet kommet til at forsikringsavtaleloven ikke bør gjelde for ordningen med statlig varekrigsforsikring. Departementet foreslår at dette presiseres i lovforslaget § 3 første ledd.

4.2.2.2 Forholdet til konkurranseloven (§ 3 annet ledd)

Når det gjelder forholdet til *konkurranseloven*, foreslås det i lovtkastet § 3 annet ledd en bestemmelse tilsvarende næringsberedskapsloven § 13 annet punktum om at Kongen kan gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser når det er nødvendig av hensyn til gjennomføringen av tiltak. Bestemmelsen må forstås på samme måte som bestemmelsen i næringsberedskapsloven § 13.

Paragraf 3 annet ledd er tatt inn i lovforslaget fordi det kan tenkes å oppstå situasjoner etter forslaget til den nye loven om statlig varekrigsforsikring og den tilhørende forskriften som kommer i konflikt med konkurranseloven, for eksempel forbudet mot informasjonsutveksling mellom konkurrenter i konkurranseloven § 10.¹⁵ I forslaget til § 3 annet ledd åpnes det derfor opp for å gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser. Konkurranseloven gjelder i utgangspunktet ved anvendelsen av loven, men dersom det unntaksvis skulle oppstå behov for å gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser, er det altså tatt inn en hjemmel som gjør dette mulig, jf. også omtalen i forarbeidene til tilsvarende bestemmelse i næringsberedskapsloven.¹⁶

Det er foretakene selv som har ansvaret for å vurdere rekkevidden av sine plikter etter unntaket som gis av myndighetene med hjemmel i lovforslaget og forslaget til forskriften, og forholdet til konkurranselovens forbudsbestemmelser. Atferden til foretakene unntas fra forbudene i konkurranseloven bare så langt pliktene etter næringsberedskapstiltaket rekker, ikke lenger. Konkurransemyndighetene og beredskapsmyndighetene vil kunne veilede foretakene om grensene for lovlige samarbeid i disse situasjonene. For konkurransemyndighetene følger en slik veiledningsplikt av konkurranseloven § 9 annet ledd og de alminnelige reglene i forvaltningsloven § 11.

I henhold til forslaget, er det Kongen som kan gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser. Myndigheten vil imidlertid kunne delegeres til Nærings- og fiskeridepartementet, eller videre delegeres til Konkurransetilsynet. Tilsynets oppgaver knyttet til en eventuell unntaksbestemmelse i medhold av forslaget til bestemmelsen, vil derfor være nærmere bestemt av regjeringen og departementet. Konkrete oppgaver for konkurransemyndighetene vil avhenge av omfanget av unntaket, og det forutsettes av Konkurransetilsynet ikke skal sette i gang tiltak

¹⁵ Lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven).

¹⁶ Se Prop. 111 L (2010-2011) side 57 til § 13.

før departementet ber om det. Konkurransemyndighetenes ansvar etter beredskapslovgivningen vil derfor primært dreie seg om å fremskaffe nødvendig unntak fra konkurranseloven og håndheve dette når tiltak etter varekrigsforsikringsloven utløser et slikt behov.

Foretakene som omfattes av ordningene etter forslaget kan, på tross av et norsk unntak som omtalt ovenfor, likevel rammes av EØS-konkurransereglene som også gjelder i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at ordningen merkbart kan påvirke handelen mellom Norge og andre EØS-land (samhandelspåvirkning). EØS-konkurranseloven § 6 første ledd gir norske konkurransemyndigheter hjemmel til blant annet å håndheve EØS-avtalen artikkel 53. Denne bestemmelsen har tilnærmet lik ordlyd som konkurranseloven § 10 om forbud mot konkurransebegrensende avtaler mellom foretak. EØS-avtalen artikkel 53 tilsvarer TEUV 101. Doktrinene om "state compulsion", som innebærer bøtefritak for foretak som er pålagt handlinger som er i strid med konkurransereglene, er innfortolket i TEUV artikkel 101 og 102/EØS-avtalen artikkel 53 og 54, men er ikke knyttet opp mot spesifikke vilkår i bestemmelsene.¹⁷ Unntaket er relativt snevert, og forutsetter i praksis at foretakene ikke har noe valg med hensyn til hvordan de vil innrette seg. Består det rom for konkurranse, plikter foretakene å utnytte dette. Unntaket er utformet med utgangspunkt i at foretakenes atferd i slike tilfeller ikke skyldes deres forretningsmessige autonomi, men offentlig regulering.

Et tilsvarende unntak som følger av state compulsion-doktrinen i EU/EØS-retten kan ikke uten videre legges til grunn når det gjelder den norske konkurranseloven. Det vises i denne sammenheng til utvalgets vurderinger i NOU 2012:7 Mer effektiv konkurranselov, herunder at en eventuell motstrid mellom konkurranseloven og andre plikter vil måtte løses etter de alminnelige prinsippene som styrer motstrid mellom regler i norsk rett (kollisjonsprinsipper).¹⁸¹⁹²⁰

4.2.2.3 Forvaltningsloven (§ 3 tredje ledd)

I henhold til lovforslaget § 3 presiseres det at *forvaltningsloven* får anvendelse for organer oppnevnt i medhold av lovens § 10 og § 11 – altså *rådet* i normalsituasjonene og *styret* i krisesituasjonene, jf. pkt. 4.4 under. Det følger av forvaltningsloven § 1 annet punktum at som "forvaltningsorgan reknes [...] et hvert organ for stat eller kommune". Både rådet og styret vil være slike organer. Selv om det følger av en alminnelig tolkning av forvaltningsloven og lovforslaget, vil departementet understreke at både forvaltningslovens bestemmelser om habilitet (§ 6) og taushetsplikt (§ 13 flg.) kommer til anvendelse for disse organene. Dette er bakgrunnen for forslaget til bestemmelsen.

4.3 Tilbudet om statlig varekrigsforsikring

4.3.1 Vilkårene for når tilbudet kan bli iverksatt (§ 4)

Departementet foreslår i all hovedsak å videreføre vilkårene for når tilbudet om statlig varekrigsforsikring kan iverksettes. I forslaget er vilkårene regulert i § 4 første ledd bokstav a til c:

"Kongen kan bestemme at det skal tilbys statlig varekrigsforsikring dersom

¹⁷ Omtalen er hentet fra kapittel 10.1.2 s. 153 i NOU 2012:7 *Mer effektiv konkurranselov*.

¹⁸ Se kapittel 10.1.2 og 10.1.3.

¹⁹ Se også "*Offentlig regulering og konkurranseretten – En analyse av 'state compulsion'-forsvaret*", Erling Hjelmeng 2009.

²⁰ Erling Hjelmeng påpeker i "*Offentlig regulering og konkurranseretten – En analyse av 'state compulsion'-forsvaret*" (2009) s. 136 at EØS-loven § 2 om forrang ikke kommer til anvendelse, fordi konkurranseloven ikke gjennomfører EØS-forpliktelser, men er harmonisert frivillig.

- a) det foreligger, eller er fare for krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold i Norge eller i utlandet,
 - b) omstendighetene medfører at forsyning eller varetransport som er i nasjonale interesser, eller som følger av Norges internasjonale forpliktelser, blir eller kan bli hindret, og
 - c) det private forsikringstilbudet opphører, kan komme til å opphøre eller ikke gir dekning.
- Dersom ikke annet blir bestemt, kan forsikringene tegnes innenfor den økonomiske ramme som er avsatt i gjeldende statsbudsjett."

I gjeldende lov reguleres vilkårene for iverksettelse av varekrigsforsikringsloven § 1. Departementet ser imidlertid behov for å gjøre bestemmelsen mer tilgjengelig og foreta visse presiseringer av bestemmelsen. "*Kan*"-skjønnet fremgår av første ledd. Vurderingen av om ordningen skal iverksettes er underlagt et fritt skjønn, og beror på en konkret helhetsvurdering. Selv om vilkårene er oppfylt, foreligger det ingen plikt til å iverksette ordningen. Det foreslås videre å dele opp bestemmelsen i tre vilkår som alle må være oppfylt for at tilbudet lovlig kan iverksettes.

Krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold må foreligge, eller det må være fare for slike forhold dersom ordningen lovlig skal kunne iverksettes. Når det gjelder forståelsen av begrepene på generell basis, siteres følgende uttalelse fra samme Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) *Om lov om statleg varekrigsforsikring*, s. 5:

"Etter departementet sitt syn er det ikkje mogleg med presise definisjonar av desse omgrepa, men det er viktig med tilstrekkeleg fleksibilitet i forhold til moglege situasjonar nasjonalt og internasjonalt, t.d. også 'asymmetrisk krigføring', samtidig som ein ikkje tek sikte på å utvide verkeområdet for varetransportforsikring."

Forståelsen av *krigsbegrepet* i gjeldende lov, loven av 1948, eldre sjøforsikringsplaner og gjeldende varevilkår kan imidlertid gi veiledning ved fastleggelsen. Forståelsen av krigsbegrepet er ikke nødvendigvis overlappende med det folkerettslige krigsbegrepet. Etter forholdene kan også et kommersielt krigsbegrep legges til grunn fordi vareforsikringsordningen og krigsbegrepet her opprinnelig hadde sitt utspring i private ordninger, og fordi den statlige ordningen er ment som en beredskapsordning som skal tre i kraft når det private tilbudet opphører. Slik sett vil innholdet i begrepet kunne endre seg over tid og være å anse som en rettslig standard. I kommentarene til varevilkårene defineres krig som organisert maktanvendelse med våpen mellom stater, eller mellom stater og grupper som foregir å ha eller vil oppnå statsmyndighet. Som eksempler på krig nevnes konfliktene mellom Iran og Irak, samt mellom Irak og FN. Borgerkrig sidestilles med krig i tilfeller hvor det:

"foreligger væpnet konflikt mellom fraksjoner innen en og samme nasjon, enten som ledd i en løsrivelsesprosess, eller med sikte på å overta statsadministrasjonen. Eksempler på borgerkrig vil være situasjonen i det tidligere Jugoslavia, og konfliktene i Angola, Eritrea og Sudan."²¹

Krigslignende forhold er omstendigheter som ligger nært opp til krig. I kommentarene til varevilkårene, s. 34, uttales følgende:

"Krigslignende eller borgerkrigsliknende forhold vil derfor foreligge i situasjoner hvor en konflikt gradvis bygger seg opp til ordinær krig eller borgerkrig, og partene gjør forberedelser under henvisning til denne krigs- eller borgerkrigsfaren. Det innføres portforbud, grensene stenges og den militære beredskap økes. Krigslignende forhold vil også foreligge når det skjer kamphandlinger, men hvor det ennå er for løst organisert til at man vil tale om en regulær krig. Enkeltstående militære aksjoner fra en stat rettet mot en annen stat vil dermed kunne omfattes av unntaket for 'krigslignende forhold'.²²

²¹ Sjøassurandørernes Centralforening, (2004), Vilkår for transportforsikring av varer av 1995 med kommentarer, versjon 2004, (Cefor form. nr. 261A), s. 32.

²² Cefor form. nr. 261A, s. 34.

Ekstraordinære kriseforhold omfatter situasjoner som avviker markert fra normalsituasjonen. Hvorvidt slike forhold foreligger, vil bero på en konkret helhetsvurdering. For eksempel vil terrorangrep og hybride trusler med omfattende konsekvenser etter omstendighetene kunne falle inn under begrepet.

Oppsummeringsvis vil vilkåret om at det må foreligge, eller være fare for krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold være oppfylt i alt fra sivile kriser i fredstid til høyintensitets væpnet konflikt med annen stat, herunder de situasjoner Forsvaret har ansvar for håndtering av. I slike situasjoner vil ordningen ha betydning for totalforsvaret og understøttelse av Forsvaret. Ved alliert styrkemottak i Norge, eller der Forsvaret gjennomfører operasjoner utenfor Norge, jf. Atlanterhavspakten av 1949 artikkel 5, og det foreligger folkerettslig grunnlag for operasjonen, vil vilkåret etter forholdene også være oppfylt, jf. nedenfor.

Departementet foreslår å presisere at *Norge eller utlandet* er knyttet til hvor de nevnte forholdene må foreligge, og ikke til området for forsikringstilbudet. Gjeldende varekrigsforsikringslov § 1 sier at Kongen kan fastsette at staten skal tilby varetransportforsikring mot "krig, krigsfare eller ekstraordinære kriseforhold i Norge eller utlandet". Departementet mener at det bør skilles mellom hva det kan tegnes forsikring mot (dekningsomfanget, se omtalen under pkt. 4.3.3), og når staten kan aktivere forsikringstilbudet (vilkårene). Ordlyden er derfor valgt for å klargjøre at det må foreligge, eller være fare for krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold i Norge eller i utlandet. Ordningen kan på denne bakgrunn iverksettes uavhengig av hvor forholdene foreligger, så lenge de øvrige vilkårene er oppfylt.

Omstendighetene må medføre at forsyning eller varetransport som er i nasjonale interesser, eller som følger av Norges internasjonale forpliktelser, blir eller kan bli hindret, jf. forslaget til bokstav b. All varetransport omfattes, uten hensyn til om den foregår til vanns, til lands eller i luften. Krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold må ha en direkte eller indirekte påvirkning på forsyningen eller transporten. Både forhold som øker etterspørselen og forhold som minsker tilbudet, faller inn under vilkåret. Dersom transporter ikke kommer i stand som følge av omstendighetene, er dette vilkåret oppfylt. Hvis det kun foreligger en fare for at forsyning eller transport kan bli hindret, kreves det en viss sannsynlighet for at forsyningen eller varetransporten kan bli hindret. Vilkaåret er også oppfylt i tilfeller hvor nasjonale interesser eller Norges internasjonale forpliktelser krever at det ytes vertsnasjonsstøtte til allierte forsterkninger i Norge og tilfeller hvor Forsvaret opererer utenfor Norge til støtte for annet medlemsland i NATO jf. Atlanterhavspakten av 1949 art 5.

Det private forsikringstilbudet må opphøre, kan komme til å opphøre eller gir ikke dekning, jf. forslaget til bokstav c. Dersom det private forsikringstilbud mot krigsfare opphører, for eksempel som følge av at selskapene sier opp avtalene, vil vilkåret være oppfylt. Videre kan det tenkes at tilbudet står i fare for å opphøre som følge av nevnte omstendigheter; færre tilbydere og kraftig prisoppgang vil kunne være tegn på at tilbudet står i fare for å falle bort. Ved vurderingen vil departementet kunne ta hensyn til generelle risikovurderinger og konsekvensene av at det private forsikringstilbudet faller bort. Det vil ikke nødvendigvis være slik at tilbudet må iverksettes selv om det private forsikringstilbudet endres vesentlig.

En bred helhetlig hensiktsmessighetsvurdering er utgangspunktet for vurderingen, jf. omtalen av "kan"-skjønnet ovenfor. Se også uttalelsene i Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) s. 5, om tilsvarende vilkår i gjeldende lov.

Forsikringene tegnes innenfor den økonomiske ramme som er avsatt i gjeldende statsbudsjett, med mindre annet er særlig bestemt. Dersom statlig varekrigsforsikring iverksettes, antas det

at forsikringer kan tegnes innenfor gjeldende økonomiske ramme. Styret gis dermed en fullmakt til å foreta økonomiske disposisjoner innenfor rammen som følger av budsjettet eller rammen som eventuelt følger spesifikt av avgjørelsen.

4.3.2 Hva som kan forsikres (§ 5)

Forslaget til lovens § 5 om hva som kan forsikres, lyder som følger:

"Forsikringen kan omfatte tap av eller skade på varer som blir sendt til, fra eller innenfor norsk territorium, herunder Svalbard, Jan Mayen og bilandene, samt kontinentalsokkelen, eller mellom steder i utlandet når transporten er i nasjonale interesser.

Forsikringen kan også omfatte tap av eller skade på transportmidler og tap av fraktinntekter som følge av at varene ikke kommer frem til bestemmelsesstedet.

Ved vurderingen av hvilke interesser som skal prioriteres, kan det legges vekt på vesentlige nasjonale sikkerhetshensyn og Norges forpliktelser med sikte på å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet.

Kongen kan bestemme at forsikringen skal omfatte andre interesser enn de som omfattes av første og annet ledd, og kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om prioritering av hvilke interesser som skal forsikres."

Forsikringstilbudet for varer er i all hovedsak en videreføring av gjeldende rett, jf. forslaget første ledd. Departementet antar at vareforsikring også vil være interessene det vil være mest aktuelt å tilby forsikring av. Gjeldende lov opererer imidlertid med termen "norsk område", jf. varekrigsforsikringsloven § 2 første ledd nr. 1. "Norsk område" er ikke selvforklarende eller utbredt. Derfor anser departementet det for mer hensiktsmessig å benytte innarbeidede folkerettslige begreper for å angi det stedlige virkeområdet. Vi foreslår på denne bakgrunn at varer som sendes til, fra og innenfor "norsk territorium, herunder Svalbard, Jan Mayen og bilandene, samt kontinentalsokkelen" alltid vil kunne forsikres. For kontinentalsokkelens vedkommende, vil det først og fremst være frakt til, fra og mellom installasjoner som er aktuelle. Varer som sendes mellom steder i utlandet, vil også kunne forsikres etter ordningen; hvorvidt slike varer skal forsikres vil imidlertid bero på en bred vurdering av om transporten er i nasjonale interesser. Gjeldende varekrigsforsikringslov § 2 første ledd nr. 1 sier kun at det kan tilbys forsikring av "varer". Departementet ser behov for å presisere at forsikringen dekker "tap eller skade" på varer, jf. forslaget til § 5 første ledd.

Forsikringstilbudet for transportmidler og fraktinntekter er ment som en videreføring av gjeldende rett med noen unntak. Gjeldende varekrigsforsikringslov § 2 første ledd nr. 2 er noe vanskelig tilgjengelig, og sier at det kan tilbys forsikring av "norske reiarar og tidsbefraktarar si frakt på reisebasis". Det er ikke entydig hva dette innebærer, jf. drøftelsen under pkt. 3.2.2. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen skal presisere at forsikringen kan omfatte transportmidler og tap av fraktinntekter som følge av at varene ikke kommer frem til bestemmelsesstedet. Begrunnelsen for dette er at forsyning av varer forutsetter forsikring av transportmidlene. Så lenge ikke andre forsikringsordninger får anvendelse, bør loven åpne for å kunne omfatte disse interessene. Forslaget til § 5 annet ledd hjemler imidlertid ikke forsikring av formues- eller inntektstap, tidstap, markedstap, konjunkturtap eller lignende.

Til forskjell fra gjeldende lov, hvor frakt mellom utenlandske selskaper i utgangspunktet ikke er omfattet, jf. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003) s. 7, foreslår departementet at det ikke legges føringer for dette. Frakt av varer ved bruk av utenlandske selskaper vil kunne avhjelpe forsyningsmessige behov ved en krise og krig, og det må vurderes konkret om denne adgangen skal benyttes.

Forsikringen kan også omfatte andre interesser, jf. forslaget til § 5 fjerde ledd. Bestemmelsen viderefører gjeldende varekrigsforsikringslov § 2 annet ledd og gir hjemmel til å forsikre alle

former for interesser som ikke fanges opp av første og annet ledd. Norske myndigheter har tidligere etablert egne forsikringsordninger for skader påført tredjepart. Dette skjedde for eksempel etter terrorangrepene i USA den 11. september 2001, som først og fremst fikk betydning for persontransporten.²³ Adgangen til å forsikre andre interesser, vil etter en konkret vurdering også kunne omfatte slike forhold.

Departementet foreslår ikke å videreføre hjemmelen for å tilby forsikring av befraktningskommisjon og havari penger, da de nevnte interessene anses som mindre aktuelle. Likevel kan befraktningskommisjon og havari penger etter forholdene likevel forsikres i medhold av adgangen til å la forsikringen omfatte "andre interesser", jf. forslaget til § 5 fjerde ledd.

Når det gjelder *prioriteringen av hvilke interesser som skal forsikres*, reguleres dette av lovforslaget § 5 tredje ledd, jf. også fjerde ledd. Det kan tenkes at de avsatte ressursene til ordningen ikke er tilstrekkelige eller at det i visse situasjoner ikke vil være ønskelig å tilby forsikring til enkelte aktører eller visse interesser. I disse tilfellene åpner forslaget for å prioritere visse interesser fremfor andre interesser. Det foreslås videre en forskriftshjemmel som åpner for nærmere retningslinjer om prioritering av interesser i lovforslaget § 5 fjerde ledd. Den konkrete prioriteringen, vektlegging av ulike interesser og hvordan prioriteringen gir seg utslag, kan likevel ikke reguleres generelt. Det må foretas en konkret vurdering ut fra nasjonale interesser og Norges internasjonale forpliktelser. Departementet finner det imidlertid hensiktsmessig å lovfeste at det *kan* legges vekt på vesentlige nasjonale sikkerhetshensyn og Norges forpliktelser med sikte på å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet, jf. lovforslaget § 5 tredje ledd. Vilkåret "vesentlige nasjonale sikkerhetshensyn" er strengere enn "nasjonale interesser", jf. forslaget § 4 første ledd bokstav b, og må ses i sammenheng med lignende vilkår i EØS-avtalen artikkel 123 første ledd bokstav c, jf. EØS-loven § 2.

Ordningen med statlig varekrigsforsikring dreier seg om en økonomisk fordel som gis den forsikrede; støtten gis av staten; mottakeren driver økonomisk aktivitet, støtten begunstiger enkelte foretak; støtten kan vri konkurransen ettersom det er norske interesser som tilgodeses og tiltaket kan vri konkurransen ettersom det dreier seg om varer eller tjenester som er av grenseoverskridende karakter. Følgelig er statlig varekrigsforsikring å anse som offentlig støtte, jf. EØS-avtalen artikkel 61 (1). EØS-avtalen åpner for at det likevel kan treffes tiltak som norske myndigheter anser som vesentlige for sin sikkerhet i tilfelle av alvorlig indre uro som truer den offentlige orden, i krigstid eller ved alvorlig internasjonal spenning som innebærer en fare for krig, eller for å oppfylle forpliktelser for å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet, jf. EØS-avtalen artikkel 123 første ledd bokstav c. Nevnte bestemmelse og vilkårene som må foreligge for at ordningen med statlig varekrigsforsikring kan tre i kraft etter lovforslagets § 4, vil kunne overlappe. Det må likevel foretas en konkret vurdering i det enkelte tilfellet av om det er adgang til å iverksette tiltak som prioriterer visse interesser eller aktører. Etter departementets vurdering er bestemmelsen i tråd med Norges EØS-forpliktelser.

4.3.3 Hva forsikringen dekker – dekningsomfanget (§ 6)

Departementet foreslår at en egen bestemmelse om varekrigsforsikringens farefelt inntas i lovforslaget § 6:

"Forsikringen kan omfatte tap eller skade som følge av krig og krigslignende forhold, samt ekstraordinære krisesituasjoner, i Norge og utlandet."

²³ Se offisielt fra statsråd 5. oktober 2001 om fullmakt til Samferdselsdepartementet til å inngå avtaler om statlig forsikringsansvar for luftfartøy og lufthavner, jf. St.prp. nr. 103 (2000-2001).

Bestemmelsen klargjør at forsikringstilbudets *farefelt* ikke nødvendigvis er overlappende med vilkårene for at forsikringstilbudet kan iverksettes. For eksempel kan det foreligge krigslignende forhold, uten at staten nødvendigvis ønsker å tilby forsikring mot krigslignende forhold. Av forskjellige årsaker kan staten ønske kun å tilby forsikring mot krigsfare. Videre kan de enkelte forsikringsvilkårs farefelt gjøres spesifikke og begrensede; bestemmelsen gir således en ytre ramme for hvilket farefelt loven gir hjemmel til å tegne forsikring mot.

Ved vurderingen av om tap eller skade skyldes *krig eller krigslignende forhold*, vil varevilkårene og eldre praksis om sontringen mellom sjøfare og krigsfare kunne gi veiledning.²⁴ I kommentarene til varevilkårene (Cefor form. nr. 261A), uttales det at alle tiltak som de krigførende parter treffer, og som kan medføre skader på eller tap av de forsikrede varene, vil være omfattet.²⁵ Det legges imidlertid til grunn at generalstreik, opptøyer og massedemonstrasjoner faller utenfor hva forsikringen dekker. Dersom tap har oppstått som konsekvens av inngrep av statsmakt under krig eller krigslignende forhold, vil det avgjørende være hvilken nærhet inngrepet har til den foreliggende situasjonen. Hvis inngrepet er gjort med sikte på å styrke landets krigsberedskap i en krisesituasjon, taler dette for at tapet skyldes krigslignende forhold.

Begrepet *ekstraordinære kriseforhold* benyttes ikke i Cefors vilkår for transportforsikring av varer. Formuleringen dekker situasjoner hvor det ikke foreligger krig eller krigslignende forhold, men andre alvorlige hendelser som griper inn i vanlig virksomhet. I utgangspunktet faller ikke politiske opptøyer og streik inn under dette begrepet, jf. Ot. prp. nr. 102 (2002-2003), s. 7. Tap som skyldes inngrep foretatt av statsmakt, men som ikke er å anse som krig eller krigslignende forhold, kan etter forholdene være omfattet. Det samme gjelder frigjøring av atomenergi og skade forårsaket av kjemiske, biologiske, biokjemiske eller elektromagnetiske våpen.

4.3.4 Utmåling av erstatning (§ 7)

Departementet ser behov for en bestemmelse om utmåling av erstatning (forsikringsutbetalingen) ved samvirke mellom flere farer for å etablere et sikkert rettslig grunnlag for slike tilfeller. Gjeldende lov har ingen slik regel. Følgende bestemmelse er foreslått i lovtkastet § 7:

"Hvis et tap er forårsaket ved samvirke mellom flere farer, hvor varekrigsforsikring etter loven her ikke dekker alle farene, svarer staten kun for den forholdsmessige andel som tilsvarer tapet som er påført av farene som er omfattet av forsikringen etter lovens § 6."

Bestemmelsen regulerer situasjonene hvor et tap er forårsaket ved et samvirke mellom flere forskjellige farer, og en eller flere av disse farer ikke omfattes av forsikringen. I slike tilfeller fordeles tapet forholdsmessig over de enkelte farer etter den innflytelse hver av dem må antas å ha øvet på dets inntreden og omfang. Staten svarer bare erstatning for den del av tapet som blir henført til den eller de farer som forsikringen gjelder for, lovforslaget § 6 og de nærmere avtalte vilkår. Bestemmelsen er i overensstemmelse med sjøforsikringsplanen § 2-13 og må anvendes i tråd med etablert praksis i medhold av denne og foregående regler.

4.3.5 Oppsigelse (§ 8)

Departementet ser behov for å lovfeste en regel om oppsigelse av forsikringsavtaler etter loven her. Departementet foreslår følgende bestemmelse i lovforslaget § 8:

²⁴ Se omtalen av en rekke dommer i A.S. Norsk Varekrigsforsikring av 1938 (1960), s. 289–305

²⁵ Sjøassurandørernes Centralforening, (2004), *Vilkår for transportforsikring av varer av 1995 med kommentarer*, versjon 2004, Cefor form. nr. 261A, s. 32.

"En forsikringsavtale etter loven kan sies opp med minst 48 timers varsel."

Forslagets § 3 klargjør at forsikringsavtaleloven ikke kommer til anvendelse for avtaler om statlig varekrigsforsikring, sml. forsikringsavtaleloven § 3-3, jf. § 1-3 annet ledd bokstav e. Det er dermed adgang til å fastsette egne og avvikende vilkår om oppsigelse av forsikringsavtaler mv. etter loven her. Departementet foreslår at det skal være adgang til å si opp forsikringsavtaler med 48 timers varsel, men antar at dette først og fremst vil være aktuelt i særlige tilfeller hvor det foreligger en situasjon som gjør oppsigelse nødvendig. Adgang til oppsigelse med 48 timers varsel er også benyttet i Cefors særvilkår for streik, sabotasje, terrorhandlinger mv. ved transport til og fra USA, jf. *Cefors Vilkår for transportforsikring av varer av 1995 med kommentarer*, s. 86.

4.3.6 Avvikling av tilbudet (§ 9)

Departementet foreslår en egen bestemmelse om avvikling av tilbudet av statlig varekrigsforsikring. Forslaget til lovens § 9 lyder som følger:

"Kongen kan bestemme at tilbudet om statlig varekrigsforsikring skal avvikles dersom vilkårene som følger av lovens § 4 ikke lenger er oppfylt."

Bestemmelsen viderefører regelen som er gitt i gjeldende varekrigsforsikringslov § 1 annet ledd. Dersom vilkårene for iverksettelse av tilbudet ikke lenger er oppfylt, jf. lovforslaget § 4, kan tilbudet avvikles. Departementet vil understreke at bestemmelsen er en kan-regel, og at det ikke automatisk oppstår en plikt til å avvikle tilbudet umiddelbart selv om vilkårene ikke lenger er oppfylt.

4.4 Organiseringen av forsikringsvirksomheten

4.4.1 Føringer som følger av prinsippene for samfunnssikkerhet- og beredskapsarbeidet

Ved organiseringen av ordningen har departementet tatt utgangspunkt i prinsippene for det nasjonale samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. *Samvirkeprinsippet* og *nærhetsprinsippet* blir ivaretatt ved at forslaget legger opp til representasjon av relevante aktører fra bransjen og næringslivet. *Ansvarsprinsippet* innebærer at den myndigheten som til daglig har ansvaret for et område, også har ansvaret for nødvendige beredskapsforberedelser og for den utøvende tjeneste ved kriser. Både det foreslåtte rådet etter forslaget § 10 og styret etter § 11, vil inngå i Nærings- og fiskeridepartementets beredskapsorganisasjon. Departementet vil etter begge bestemmelsene ha det overordnede ansvaret.

Likhetsprinsippet innebærer at den organisasjon man opererer med under kriser skal være mest mulig lik organisasjonen man har til daglig. Etersom ordningen er en beredskapsordning, vil denne ikke tre i kraft med mindre det foreligger en krise. Dette faktumet gjør at styrets oppgaver i krisesituasjonene nødvendigvis må skille seg fra rådets oppgaver i normalsituasjonene, jf. nedenfor. Selv om dette ikke er uttrykkelig omtalt i forslaget, legger departementet til grunn at rådet i normalsituasjonene kan tjene som rekrutteringsgrunnlag for styret i unntakssituasjoner. Som hovedregel vil det imidlertid være mest hensiktsmessig at rådet konverteres til et styre i kriser, noe som vil sikre størst mulig grad av likhet.

4.4.2 Lovregulering av normalsituasjonene (§ 10)

Departementet foreslår en bestemmelse om organiseringen av forsikringsordningen i situasjoner hvor ordningen ikke er iverksatt. Forslaget til lovens § 10 lyder slik:

"I situasjoner hvor statlig varekrigsforsikring ikke er iverksatt etter § 4, skal et råd med forsikringsfaglig kompetanse rådggi departementet i spørsmål om ordningen etter loven. Departementet oppnevner medlemmer av rådet. Departementet kan oppnevne et sekretariat for rådet. Rådets medlemmer, samt personlige varamedlemmer ved faste medlemmers forfall, plikter å delta i rådets møter.

Dersom forholdene tilsier det, kan det stilles krav om at medlemmene skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad etter sikkerhetsloven.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om rådets arbeidsoppgaver og sammensetning, samt om hvem som skal utøve sekretariatsfunksjonen og sekretariatets oppgaver."

I dag reguleres organiseringen av ordningen i normalsituasjoner ikke av varekrigsforsikringsloven. Departementet finner det formålstjenlig å lovregulere ordningens organisering i normalsituasjonene (når ordningen ikke er iverksatt etter forslaget § 4). Forslaget innebærer at dagens Forsikringsforum konverteres til et råd med forsikringskompetanse, og skal gi departementet råd i forsikringsfaglige spørsmål som omhandler ordningen. Per i dag består Forsikringsforumet av representanter for Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK), The Nordic Association of Marine Insurers (CEFOR), Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Hovedorganisasjonen Virke og If Skadeforsikring.

Videre innebærer forslaget at departementet skal ha myndighet til å oppnevne medlemmer av dette rådet. Departementet vil også kunne delta i disse møtene løpende. Rådet skal ha et sekretariat. Hvem som skal utøve sekretariatsfunksjonen og innholdet i sekretariatsfunksjonen er etter departementets syn mer egnet for forskriftsregulering enn for lovregulering. Slike bestemmelser bør kunne endres uten tidkrevende endringsprosedyrer. I dag er sekretariatsfunksjonen lagt til GIEK, jf. omtalen under pkt. 1.

4.4.3 Lovregulering av unntakssituasjonene (§ 11)

Departementet foreslår at loven også skal regulere organiseringen av ordningen i unntakssituasjonene. Dette er regulert i lovforslagets § 11:

"I situasjoner hvor statlig varekrigsforsikring er iverksatt etter lovens § 4, skal departementet opprette et styre for statlig varekrigsforsikring. Ved oppnevningen av styret kan det legges vekt på hensynet til vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til å hindre spredning av opplysninger i strid med slike interesser.

Styret har ansvaret for daglig ledelse og drift av den statlige varekrigsforsikringsordningen, herunder tegning av avtaler om varekrigsforsikring etter loven. Styret kan gi forsikringsforetak eller sekretariatet fullmakt til å utøve oppgaver som faller inn under styrets ansvarsområde. Styret er underlagt departementets instruksjonsmyndighet.

Medlemmer av styret etter første og annet ledd skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad etter sikkerhetsloven.

Sekretariatet etter lovens § 10 første ledd tredje punktum tjener som styrets sekretariat.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om styrets oppgaver og oppnevning."

Oppnevningen av styret er regulert i første ledd.

Ved sammensetningen av styret kan det legges vekt på forsikringsfaglig kompetanse, at berørte offentlige og private interesser skal være representert og kontinuitet, jf. pkt. 4.4.1 ovenfor. Sammensetningen må tilpasses den aktuelle situasjonen som har foranlediget iverksettelsen av ordningen. Departementet står fritt til å oppnevne styret uten at rådets sammensetning legger føringer for styreoppnevningen. Bakgrunnen for dette er at departementet ser behov for å kunne vektlegge hensynet til å hindre spredning av opplysninger i strid med vesentlige samfunnsinteresser, jf. første ledd annet punktum. De samme hensynene gjelder ved vurderinger av hvem som skal gis tilgang til informasjonen styret nødvendigvis vil ha tilgang til. Å kunne vektlegge vesentlige samfunnsinteresser ved vurderingen av styrets oppnevning er i tråd med adgangen som følger av EØS-avtalen artikkel 123 bokstav a og c. Etter departementets syn gis herværende forslag innenfor rammene som følger av EØS-avtalen.

Styrets oppgaver foreslås regulert i annet ledd. Bestemmelsen slår fast at styret har det overordnede ansvaret for daglig ledelse og drift av ordningen. I disse oppgavene inngår ansvaret for tegning av avtaler om varekrigsforsikring. Departementet legger opp til en høy grad av fleksibilitet når det gjelder den konkrete utførelsen av oppgavene. En overordnet føring er at departementet beholder full kontroll med styret og styrets ansvarsoppgaver. Departementet foreslår at styret skal være underlagt departementets instruksjonsmyndighet, jf. forslaget til annet ledd tredje punktum. Dette innebærer at departementet i utgangspunktet kan instruere styret i alle spørsmål. Styret kan velge å selv stå for tegningen av forsikringsavtaler etter loven, og kan i så fall trekke vekslers på sekretariatet ved utøvelsen av disse oppgavene. Styret kan også velge å gi private forsikringsselskap eller sekretariatet fullmakt til å inngå avtaler om varekrigsforsikring på vegne av staten, eller å stå for daglig ledelse og drift. Sekretariatets rolle i unntakssituasjoner er regulert i lovforslagets tredje ledd, og slår fast at sekretariatet for rådet i normalsituasjoner etter lovforslagets § 10 går over til å bli styrets sekretariat i unntakssituasjonene. En hjemmel til å gi nærmere forskrifter om styrets oppgaver og oppnevning fremgår av lovforslagets fjerde ledd.

4.4.4 Særlig om sikkerhetsklarering av organenes medlemmer mv.

Forslaget til lovens § 10 annet ledd sier at det kan stilles krav om at rådets medlemmer skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad etter sikkerhetsloven "dersom forholdene tilsier det". Forslaget til lovens § 11 tredje ledd innebærer at medlemmer av styret "skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad etter sikkerhetsloven". I normalsituasjonene kan det med andre ord stilles krav om sikkerhetsklarering etter en nærmere vurdering. Dette er fordi rådets alminnelige virksomhet ikke nødvendigvis vil innebære behandling av sikkerhetsgradert informasjon.

Et endret trusselbilde eller andre omstendigheter kan imidlertid kreve at medlemmene gis tilgang på gradert informasjon. Av bestemmelsen om styret (§ 11), følger det at styremedlemmene skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad.

Det vil være føringene som følger av den til enhver tid gjeldende sikkerhetslov og forskrifter gitt i medhold av denne, som er avgjørende for krav til autorisering og nivå. Per mars 2018 gjelder lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (gjeldende sikkerhetslov). Forslag til lov om nasjonal sikkerhet er til behandling i Stortinget. Det følger av lovforslaget at sikkerhetsgradert informasjon bare skal overlates til personer som har tjenstlig behov og er autorisert for tilgang til slik informasjon, samt at alle som får tilgang til sikkerhetsgradert informasjon som ledd i arbeidet eller tjenesten for en virksomhet som omfattes av loven, har taushetsplikt om innholdet, jf. forslaget til ny sikkerhetslov § 5-4. Taushetsplikten gjelder også etter at arbeidet eller tjenesten er avsluttet.²⁶

4.4.5 Forslag til forskriftsregulering av sekretariatsfunksjonen

Departementet foreslår at sekretariatets virksomhet skal reguleres nærmere i forskrift. Forskriften er i det vesentlige en videreføring og en forenkling av retningslinjene for sekretariatsfunksjonen, jf. omtalen under pkt. 3.2.5. Det foreslås at GIEK skal fortsette å inneha sekretariatsfunksjonen, jf. forskriftsutkastet § 1. Departementet foreslår bestemmelser om organiseringen av sekretariatsfunksjonen. Det legges opp til at GIEKs administrerende direktør skal være formelt ansvarlig for at sekretariatets plikter etter forskriften oppfylles. Sekretariatet skal til enhver tid ha én eller flere navngitte kontaktpersoner som skal ha til oppgave å utføre de

²⁶ Jf. Prop. 153 L (2016-2017); Innst. 103 L (2017-2018); Lovvedtak 27 (2017-2018).

løpende sekretariatsoppgavene. Ved endringer i GIEKs kontaktpersoner, skal sekretariatet gi departementet melding om hvem som er den eller de nye kontaktpersonen(ene). Sekretariatet står for øvrig fritt ved organiseringen av internt arbeid knyttet til sekretariatsfunksjonen. Det presiseres at sekretariatets oppgaver og plikter er underlagt tilsyn og kan inngå i krisehåndteringsøvelser, jf. forskriftsutkastet § 2 annet ledd.

Videre skal sekretariatet ha og opprettholde best mulig kompetanse om ordningen. Plikten omfatter å følge med på utviklingen i forsikringsmarkedet, samt markedene for varekrigsforsikring og reassuransé. I normalsituasjoner etter lovforslagets § 10 skal sekretariatet vedlikeholde systemer for å kunne etablere varekrigsforsikring etter loven, og ha lett tilgjengelig materiell og systemer for beredskapssituasjoner, jf. forskriftsutkastet § 1. I normalsituasjoner etter lovforslaget § 10 skal det etableres et *råd for statlig varekrigsforsikring*. Rådet skal ha medlemmer som har forsikringsfaglig kompetanse eller ivaretar berørte interesser. Rådets oppgaver er å være et faglig rådgivningsorgan og utgjøre rekrutteringsgrunnlag for styret etter lovens § 11. Sekretariatet har et særlig ansvar for rådet. Sekretariatet skal overfor departementet foreslå medlemmer til rådet, jf. forskriftsutkastet § 5.

Sekretariatets oppgaver i og ved fare for *unntakssituasjoner* reguleres av forskriftsutkastets § 6. Sekretariatet skal på eget initiativ, eller etter samråd med rådet, gi departementet råd om iverksettelse av ordningen etter lovens § 4 dersom forholdene i det private forsikringsmarkedet tilsier det. Etter instruks fra departementet, skal sekretariatet foreta risikoberegninger, forberede tegning av krigsrisikopoliser for varetransporter tilpasset dekningen i privatmarkedet, klargjøre konsernkonto for premier og erstatningsutbetalinger og klargjøre for forsikringsmessig behandling. Sekretariatet gis et særlig ansvar for styret i unntakssituasjoner, jf. forskriftsutkastet § 7. Om ordningen i henhold til lovens § 11 besluttes iverksatt, skal det oppnevnes et styre. Sekretariatet skal bistå departementet ved oppnevning av styret. Departementet kan gi styret fullmakt og ansvar for den daglige ledelse og drift av den statlige varekrigsforsikringen. Sekretariatet får deretter status som sekretariat for styret, dersom departementet ikke bestemmer noe annet. Sekretariatet pålegges en rapporteringsplikt i unntakssituasjoner, jf. forskriftsutkastet § 8. Sekretariatet skal, på vegne av styret, rapportere til departementet om alle relevante forhold, herunder om pådratte forsikringsforpliktelser, forsikringsportefølje, risikovurderinger og skadetilfeller.

Sekretariatets økonomiske forhold reguleres i forskriftsutkastets § 9. Drift av varekrigsforsikringsordningen i normalsituasjonen dekkes ved årlige bevilgninger over departementets budsjett. Dersom sekretariatet får et økt ressursbehov i unntakssituasjoner, skal GIEKs administrerende direktør rette spørsmål om tilleggsbevilgning til departementet. Sekretariatet skal innen utgangen av april hvert år legge frem driftsregnskap for foregående år for departementet, en kort beretning om driften og forslag til budsjett for kommende år. Eventuelle forslåtte utgifter utover normal drift av varekrigsforsikringsordningen, skal begrunnes særskilt. Driftsregnskap og årsberetning skal fremlegges både i normalsituasjonen og når ordningen med statlig varekrigsforsikring er etablert. Den alminnelige bevilgningen skal dekke sekretariatsfunksjonen, som i normalsituasjonen omfatter innsats fra ledelse og saksbehandlere, kontor-drift og materiell, informasjonsinnhenting, møter og andre administrative oppgaver. Det presiseres at forvaltningen av varekrigsforsikringsordningens premieinntekter skal være atskilt fra sekretariatets ordinære virksomhet og atskilt fra de midler som medgår til drift (sekretariatsfunksjoner). Det presiseres videre at det skal legges frem en særskilt årsberetning og regnskap for forsikringsdriften. Departementet kan bestemme at det skal oppnevnes særskilt revisor for forsikringsdriften. Sekretariatet er fullt ut administrativt ansvarlig for personell som utfører oppgaver for sekretariatet for statlig varekrigsforsikring, jf. forskriftsutkastets § 10 første ledd. For ordens skyld presiseres det at forvaltningslovens regler om habilitet gjelder for sekretariatets ledelse og medarbeidere i forskriftsutkastets § 10 annet ledd.

4.5 Medvirkningsplikt, opplysningsplikt og kompensasjon

4.5.1 Næringsdrivendes plikter (§ 12)

Departementet vil understreke at en forutsetning for et vellykket beredskapsarbeid på feltet for varetransport og forsikring, er et godt og nært samarbeid med næringslivet. Dette samarbeidet bør etter departementets syn basere seg på frivillighet. Imidlertid er det behov for regler som gir adgang til å pålegge næringsdrivende plikter i krisetilfeller.

Departementet foreslår derfor å innføre en bestemmelse som gir departementet adgang til å pålegge forsikringsforetak plikter, jf. forslaget § 12 første ledd. Et inngangsvilkår etter bestemmelsens første ledd er at pålegget er nødvendig for forberedelse eller gjennomføring av ordningen med statlig varekrigsforsikring. Hva som er nødvendig må vurderes i relasjon til den konkrete situasjonen. Ordningen med statlig varekrigsforsikring vil legge rammene for hvilke plikter som er relevante. Som hovedregel vil det ikke være nødvendig å pålegge selskapene plikter dersom frivillighet ikke er forsøkt. I unntakstilfellene kan ileggelse av plikter for tone seg som nødvendige fordi det haster og situasjonen er kritisk.

Forslaget til *bokstav a* gir departementet adgang til å pålegge forsikringsforetak å møte i rådet under normalsituasjonene etter § 10, eller i styret i unntakssituasjonene hvor ordningen er aktivert etter lovforslaget § 11. Departementet legger til grunn at adgangen først og fremst vil tjene som en nødventil forbeholdt de fåtall av tilfeller hvor næringslivet ikke samarbeider av fri vilje.

Forslaget til *bokstav b* gir adgang til å pålegge forsikringsforetak å planlegge og delta i øvelser, samt utføre andre beredskapsfremmende aktiviteter. Forslaget til *bokstav c* gir hjemmel til å pålegge forsikringsforetak å avstå personell, lokaler, utstyr og andre ressurser. Dette vil først og fremst være aktuelt i krisetilfeller, men kan også være nødvendig i tilfeller hvor det i forbindelse med en øvelse er påkrevet å ha tilgang til kvalifisert personell, verktøy, hjelpemidler og lokaler som er nødvendig for forsikringsmessig behandling. *Bokstav d* gir hjemmel til å pålegge forsikringsselskaper å forberede og utføre forsikringsoppgaver på statens vegne. Forslaget omfatter alle oppgaver det er naturlig å utføre i forbindelse med forsikringsvirksomhet, herunder risikoberegning, beregning av premie, skadeoppgjør, klargjøring av konti, registrering av premier, utforming av forsikringsavtaler mv. Videre gir *bokstav e* hjemmel til å pålegge forsikringsforetak å utføre andre oppgaver. Bestemmelsen vil ta høyde for forhold som har tilknytning til ordningen med statlig varekrigsforsikring, men som ikke faller inn under bokstav a til d. Pliktene som følger av forslaget til § 12, er tilsvarende pliktene som kan pålegges i medhold av næringsberedskapsloven § 6 første ledd bokstav a, g, h og j. Forslaget bør derfor tolkes i samsvar med næringsberedskapsloven.

Lovforslagets § 12 annet ledd sier at sammenslutninger av næringsdrivende kan pålegges å utføre pliktene som følger av første ledd bokstav a og b, å møte i rådet etter lovens § 10 eller i styret etter lovens § 11, samt å planlegge og delta i øvelser, samt utføre andre beredskapsfremmende aktiviteter. Med formuleringen "sammenslutninger", er organisasjoner som Næringslivets hovedorganisasjon, Virke, Spekter og lignende foreninger ment.

Forslaget til lovens § 12 tredje ledd slår fast at departementet i forskrift kan gi nærmere bestemmelser om næringsdrivendes plikter.

4.5.2 Næringsdrivendes og offentlige myndigheters opplysningsplikt (§ 13)

Når det er nødvendig for forberedelse eller gjennomføring av ordningen med statlig varekrigsforsikring, kan departementet pålegge næringsdrivende og offentlige myndigheter å gi opplysninger, jf. forslaget § 13 første ledd. Pålegget om å gi opplysninger må være nødvendig. Som hovedregel innebærer dette at opplysningene ikke kan skaffes på annen måte. I unntakstilfeller vil det kunne være nødvendig å pålegge selskap å gi opplysningene dersom det haster, selv om opplysningene kan skaffes på annet vis. Adgangen til å gi pålegg om opplysningsplikt gjelder både overfor næringsdrivende og offentlige myndigheter. Med andre ord er bestemmelsen ikke begrenset til kun å gjelde forsikringsforetak. Opplysningene som kan kreves, gjelder forsikringsavtaler mellom forsikringsforetak og juridiske personer (bokstav a); innholdet i forsikringsavtaler inngått mellom forsikringsforetak og juridiske personer (bokstav b); forsikringsforetaks dekningssevne (bokstav c) og forsikringsforetaks beregninger av risiko (bokstav d). Ettersom forslaget kun gir hjemmel for pålegg om utlevering av opplysninger om juridiske personer, kommer ikke personvernlovgivningen til anvendelse.

Departementet kan ved vedtak pålegge næringsdrivende rapporteringsplikt om disse forholdene, jf. forslaget § 13 annet ledd. Herunder kan departementet pålegge varslingsplikt ved vesentlige endringer i nevnte forhold. Ileggelse av en slik rapporterings- eller varslingsplikt vil særlig være aktuelt i tilfeller med høy grad av spenning, ustabilitet i antatt risiko, usikkerhet knyttet til dekningssevne mv.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om næringsdrivendes og offentlige myndigheters opplysningsplikt, jf. forslaget tredje ledd. I forskriftene kan det blant annet gis bestemmelser om rapporteringsrutiner og utfyllende bestemmelser til første ledd.

Det fremgår av forslaget tredje ledd at forslaget til første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Dette innebærer at lovbestemmelser om taushetsplikt, som forvaltningsloven § 13, ikke kan benyttes for å avskjære departementets krav om opplysninger.

4.5.3 Kompensasjon (§ 14)

Forslaget til § 14 slår fast at næringsdrivendes økonomiske meromkostninger eller tap ved illeggelse av plikter etter § 12 skal kompenseres, jf. første ledd. Partene kan kreve at kompensasjon etter første ledd skal fastsettes ved skjønn etter reglene i skjønnsprosessloven, jf. annet ledd.

Departementet er av den oppfatning at foretak bør kompenseres fullt ut dersom de ilegges plikter. Bakgrunnen for dette, er tilsvarende vurdering som ligger til grunn for kompensasjonsbestemmelsen i næringsberedskapsloven. Departementet har inntatt det prinsipielle standpunktet at når næringslivet påtar seg samfunnsikkerhetsoppgaver, utover det som kan forventes ut fra hensyn til egen drift eller kommersielle og konkurransemessige hensyn, skal dette kompenseres på en rimelig måte, jf. Prop.111 L (2010-2011) *Lov om næringsberedskap (næringsberedskapsloven)* s. 51.

4.6 Sanksjoner ved overtredelse

4.6.1 Tvangsmulkt (§ 15)

Departementet finner at loven bør gi adgang til å benytte tvangsmulkt som et middel til å gjennomføre de krav som er satt i loven eller i medhold av den. Dette er for å sikre en effektiv

gjennomføring og ivaretagelse av vesentlige samfunnsinteresser. Lignende regler er gitt i næringsberedskapsloven § 19, forurensningsloven § 73, energiloven § 10-3, arbeidsmiljøloven § 18-7, plan- og bygningsloven § 29-7 b og i vannressursloven § 60.

Første ledd slår fast at departementet kan treffe vedtak om tvangsmulkt som tilfaller statskassen for å sikre at bestemmelser i eller gitt i medhold av loven, eller i vedtak fattet i medhold av loven, blir fulgt.

Tvangsmulkten kan som hovedregel fastsettes når overtredelse etter første ledd er oppdaget, jf. annet ledd første punktum. Mulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter fristen for retting av forholdet. Dersom særlige grunner tilsier det, kan tvangsmulkt også fastsettes på forhånd. I disse tilfellene løper mulkten fra det tidspunkt en eventuell overtredelse tar til, og det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forholdet varer, eller at den forfaller for hver overtredelse, jf. annet ledd annet, tredje og fjerde punktum.

Tvangsmulkt påløper ikke dersom etterlevelse blir umulig, og årsaken til dette ikke ligger hos den ansvarlig, jf. tredje ledd. Dette er i overensstemmelse med bestemmelsen i forvaltningsloven § 51 annet ledd annet punktum.

Fjerde ledd slår fast hvem som kan ilegges tvangsmulkt. Tvangsmulkt ilegges den ansvarlige for overtredelsen. Er overtredelsen skjedd på vegne av et selskap eller organ eller en annen sammenslutning, skal tvangsmulkten som hovedregel ilegges disse. Er tvangsmulkt ilagt et selskap som inngår i et konsern, kan påløpt tvangsmulkt også inndrives hos morselskap. Er flere ansvarlige, hefter de solidarisk for betaling av tvangsmulkten. Departementet kan i særlige tilfeller redusere eller frafalle påløpt tvangsmulkt, jf. femte ledd.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om tvangsmulkt, herunder om tvangsmulktens størrelse og varighet, fastsettelse av tvangsmulkt og frafall av påløpt tvangsmulkt. Pålegg om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Sjuende ledd omhandler forholdet til inndrivning og utlegg. Når Statens innkrevingsentral (SI) er pålagt å inndrive tvangsmulkt som nevnt i bestemmelsen, kan SI inndrive kravet ved trekk i lønn og andre lignende ytelser etter reglene i dekningsloven § 2-7. Innkrevingsentralen kan også inndrive tvangsmulkt ved å stifte utleggspant for kravet dersom panteretten får rettsvern ved registrering i et register eller ved underretning til en tredjeperson, jf. panteloven kapittel 5, og utleggsforretningen kan holdes på Innkrevingsentralens kontor etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-9 første ledd.

Forhold knyttet til illeggelsen av tvangsmulkt kan påklages særskilt, og reglene i forvaltningsloven §§ 28 til 36 gjelder tilsvarende, jf. forslaget åttende ledd. Dette er i overensstemmelse med reglene i forvaltningsloven § 51 femte ledd.

4.6.2 Overtredelsesgebyr (§ 16)

Forslaget til § 16 gir regler om overtredelsesgebyr ved overtredelse av plikter pålagt etter lovforslaget § 12 om medvirkningsplikter eller etter forslaget § 13 om opplysningsplikt. Et første vilkår for illeggelse av overtredelsesgebyr, er at bestemmelser i eller gitt i medhold av §§ 12 og 13 er brutt. Ved avgjørelsen av om et foretak skal ilegges gebyret, og ved individuell utmåling av sanksjonen, kan det blant annet tas hensyn til momentene som følger av forvaltningsloven § 46 annet ledd bokstav a til h:

- sanksjonens preventive virkning

- overtredelsens grovhet, og om noen som handler på vegne av foretaket, har utvist skyld
- om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen
- om overtredelsen er begått for å fremme foretakets interesser
- om foretaket har hatt eller kunne oppnådd noen fordel ved overtredelsen
- om det foreligger gjentakelse
- foretakets økonomiske evne
- om andre reaksjoner som følge av lovbruddet blir ilagt foretaket eller noen som har handlet på vegne av det, blant annet om noen enkeltperson blir ilagt administrativ sanksjon eller straff.

Bestemmelsen er utformet med utgangspunkt i forvaltningsloven §§ 44 og 46, jf. Prop. 62 L (2015-2016) *Endringer i forvaltningsloven. (administrative sanksjoner mv.)*. Når det gjelder det nærmere innholdet i momentene, og øvrige føringer i forbindelse med bestemmelsen, vises det til Justis- og beredskapsdepartementets uttalelser i nevnte proposisjon.

4.6.3 Straff (§ 17)

Etter departementets syn bør straffereaksjon forbeholdes grove overtredelser av pålegg med store konsekvenser. Departementet viser i denne sammenhengen også til adgangen til å ilegge administrativ foretakssanksjon, noe som i de fleste tilfellene vil være den primære reaksjonsformen ved overtredelser.

Forslaget til lovens § 17 gir hjemmel for straff. Med bøter eller med fengsel inntil 1 år eller med begge deler straffes den som unnlater å etterkomme pålegg fattet med hjemmel i lovens §§ 12 og 13. Skyldkravet er forsett, jf. straffeloven § 21. Straffebudet rammer også den som medvirker til overtredelsen, jf. straffeloven § 15.

5. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring er nærmere omtalt i statsbudsjettet (Prop. 1 S (2016-2017)) for Nærings- og fiskeridepartementet. Totalrammen som er avsatt på statsbudsjettet i 2017 er 2 mrd. kroner. Dersom ordningen iverksettes etter varekrigsforsikringsloven, påtar staten seg ansvar for å utbetale erstatninger etter nærmere spesifiserte forsikringsavtaler. Departementet foreslår ikke å øke denne økonomiske rammen, men foreslår å videreføre utgangspunktet om at staten kan inngå avtaler om forsikringsansvar under ordningen for nye tilsagn innenfor totalrammen. Forslaget innebærer også en videreføring av hvilke interesser som kan forsikres og dekningsfeltet.

Departementet understreker videre at staten ikke uten videre vil pådra seg økonomiske forpliktelser i tilfeller av krig og krise. For det første må vilkårene for å iverksette ordningen foreligge: (a) det må foreligge, eller være fare for krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold i Norge eller i utlandet, (b) omstendighetene må medføre at forsyning eller varetransport som er i nasjonale interesser, eller som følger av Norges internasjonale forpliktelser, blir eller kan bli hindret, og (c) det private forsikringstilbudet må opphøre, kan komme til å opphøre eller ikke gi dekning. Videre må Kongen i statsråd (eller den som har fått kompetansen delegert) etter en nærmere skjønnsmessig vurdering finne at det er hensiktsmessig å aktivere ordningen. Deretter vil styret måtte godkjenne den enkelte forsikringsavtalen.

Ettersom ordningen er en beredskapsordning, er det praktisk umulig å fastslå kostnadene ved ordningen i et tenkt tilfelle av krise. Dette er fordi forsikringsordningen må tilpasses den konkrete situasjon. Departementet legger likevel til grunn at det foretas en konkret vurdering av den konkrete krisen, og de økonomiske konsekvensene av å iverksette ordningen, i hvert enkelt tilfelle. Denne vurderingen må blant annet tas med utgangspunkt i en kost-nytte-analyse.

I forbindelse med administrasjonen av ordningen, legger departementet opp til en lignende ordning som den som følger av næringsberedskapsloven. Dette innebærer at forsikringsselskapenes eventuelle utgifter i forbindelse med å administrere ordningen skal kompenseres av staten etter regning. Dette vil kunne innebære visse kostnader, men også disse vil måtte dekkes innenfor den økonomiske rammen som allerede er avsatt i statsbudsjettet. Kostnadenes omfang vil avhenge av krisens karakter og rekkevidde, og kan derfor vanskelig anslås. I forbindelse med de administrative kostnadene, vil det imidlertid være en forutsetning at departementet kontinuerlig holder oversikt over kostnadene som påløper og tilpasser utgiftene basert på kost-nytte-vurderinger.

Dagens bevilgning til sekretariatsfunksjonen er inntil 0,4 mill. kroner til GIEK. Bevilgningen sikrer at myndighetene har et sekretariat som vedlikeholder og setter i verk forsikringstilbudet ved en eventuell krise og at departementet har et sekretariat som utfører faglige og praktiske oppgaver, Prop. 1 S (2016-2017) s. 74. Departementet foreslår ingen endringer som øker behovet for bevilgninger til sekretariatsfunksjonen.

6. DEPARTEMENTETS FORSLAG

6.1 Lovforslaget

Forslag til ny lov om statlig varekrigsforsikring

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1. Formål

Lovens formål er å avhjelpe konsekvenser av krig, krigslignende forhold og ekstraordinære kriseforhold og fremme forsyning og varetransport når dette er i nasjonale interesser, eller følger av Norges internasjonale forpliktelser, gjennom en statlig varekrigsforsikringsordning.

§ 2. Definisjoner

I denne lov menes med:

1. Statlig varekrigsforsikring: et statlig forsikringstilbud mot krigsrisiko mv. for varer og transporttjenester mv.
2. Forsikringsforetak: foretak som er registrert i foretaksregisteret og som har tillatelse til å drive virksomhet som skadeforsikringsforetak etter finansforetaksloven § 2-14.
3. Nasjonale interesser: forhold av avgjørende betydning for sivile og militære myndigheter, befolkningen og næringslivet.
4. Norges internasjonale forpliktelser: folkerettslige avtaler Norge er bundet av.

§ 3. Forholdet til annen lovgivning

Forsikringsavtaleloven gjelder ikke for avtaler om forsikring etter loven her.

Kongen kan gjøre unntak fra konkurranselovens bestemmelser når det er nødvendig av hensyn til gjennomføring av tiltak etter loven.

Forvaltningsloven gjelder for organer oppnevnt i medhold av lovens §§ 10 og 11.

Kapittel 2. Om tilbudet om statlig varekrigsforsikring

§ 4. Vilkår for iverksettelse av tilbudet

Kongen kan bestemme at det skal tilbys statlig varekrigsforsikring dersom

- a) det foreligger, eller er fare for krig, krigslignende forhold eller ekstraordinære kriseforhold i Norge eller i utlandet,
- b) omstendighetene medfører at forsyning eller varetransport som er i nasjonale interesser, eller som følger av Norges internasjonale forpliktelser, blir eller kan bli hindret, og
- c) det private forsikringstilbudet opphører, kan komme til å opphøre eller ikke gir dekning.

Dersom ikke annet blir bestemt, kan forsikringene tegnes innenfor den økonomiske ramme som er avsatt i gjeldende statsbudsjett.

§ 5. Forsikrede interesser

Forsikringen kan omfatte tap av eller skade på varer som blir sendt til, fra eller innenfor norsk territorium, herunder Svalbard, Jan Mayen og bilandene, samt kontinentalsokkelen, eller mellom steder i utlandet når transporten er i nasjonale interesser.

Forsikringen kan også omfatte tap av eller skade på transportmidler og tap av frakttinkter som følge av at varene ikke kommer frem til bestemmelsesstedet.

Ved vurderingen av hvilke interesser som skal prioriteres, kan det legges vekt på vesentlige nasjonale sikkerhetshensyn og Norges forpliktelser med sikte på å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet.

Kongen kan bestemme at forsikringen skal omfatte andre interesser enn de som omfattes av første og annet ledd, og kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om prioritering av hvilke interesser som skal forsikres.

§ 6. Dekningsomfanget

Forsikringen kan omfatte tap eller skade som følge av krig og krigslignende forhold, samt ekstraordinære krisesituasjoner, i Norge og utlandet.

§ 7. Beregning av erstatning ved samvirke mellom farer

Hvis et tap er forårsaket ved samvirke mellom flere farer, hvor varekrigsforsikring etter loven her ikke dekker alle farene, svarer staten kun for den forholdsmessige andel som tilsvarende tapet som er påført av farene som er omfattet av forsikringen etter lovens § 6.

§ 8. Oppsigelse

En forsikringsavtale etter loven kan sies opp med minst 48 timers varsel.

§ 9. Avvikling av tilbudet

Kongen kan bestemme at tilbudet om statlig varekrigsforsikring skal avvikles dersom vilkårene som følger av lovens § 4 ikke lenger er oppfylt.

Kapittel 3. Organisering av forsikringsvirksomheten

§ 10. Organisering i normalsituasjoner

I situasjoner hvor statlig varekrigsforsikring ikke er iverksatt etter § 4, skal et råd med forsikringsfaglig kompetanse rådgi departementet i spørsmål om ordningen etter loven. Departementet oppnevner medlemmer av rådet. Departementet kan oppnevne et sekretariat for rådet. Rådets medlemmer, samt personlige varemlemmer ved faste medlemmers forfall, plikter å delta i rådets møter.

Dersom forholdene tilsier det, kan det stilles krav om at medlemmene skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad etter sikkerhetsloven.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om rådets arbeidsoppgaver og sammensetning, samt om hvem som skal utøve sekretariatsfunksjonen og sekretariatets oppgaver.

§ 11. Organisering i unntakssituasjoner

I situasjoner hvor statlig varekrigsforsikring er iverksatt etter lovens § 4, skal departementet opprette et styre for statlig varekrigsforsikring. Ved oppnevningen av styret kan det legges vekt på hensynet til vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til å hindre spredning av opplysninger i strid med slike interesser.

Styret har ansvaret for daglig ledelse og drift av den statlige varekrigsforsikringsordningen, herunder tegning av avtaler om varekrigsforsikring etter loven. Styret kan gi forsikringsforetak eller sekretariatet fullmakt til å utøve oppgaver som faller inn under styrets ansvarsområde. Styret er underlagt departementets instruksjonsmyndighet.

Medlemmer av styret etter første og annet ledd skal være klarert for relevant sikkerhetsgrad etter sikkerhetsloven.

Sekretariatet etter lovens § 10 første ledd tredje punktum tjener som styrets sekretariat. Departementet kan gi nærmere bestemmelser om styrets oppgaver og oppnevning.

Kapittel 4. Næringsdrivendes og det offentliges plikter, samt kompensasjon

§ 12. Næringsdrivendes plikter mv.

Når det er nødvendig for forberedelse eller gjennomføring av ordningen med statlig varekrigsforsikring, kan departementet pålegge forsikringsforetak å:

- a) møte i rådet etter lovens § 10 eller i styret etter lovens § 11,
- b) planlegge og delta i øvelser, samt utføre andre beredskapsfremmende aktiviteter,
- c) avstå personell, lokaler, utstyr og andre ressurser,
- d) forberede og utføre forsikringsoppgaver på statens vegne, og
- e) utføre andre oppgaver i tilknytning til ordningen.

Første ledd bokstav a og b gjelder tilsvarende for sammenslutninger av næringsdrivende. Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om næringsdrivendes plikter.

§ 13. Opplysningsplikt

Når det er nødvendig for forberedelse eller gjennomføring av ordningen med statlig varekrigsforsikring, kan departementet pålegge næringsdrivende og offentlige myndigheter å gi opplysninger om:

- a) forsikringsavtaler mellom forsikringsforetak og juridiske personer,
- b) innholdet i forsikringsavtaler inngått mellom forsikringsforetak og juridiske personer,
- c) forsikringsforetaks dekningssevne, og
- d) forsikringsforetaks beregninger av risiko.

Departementet kan pålegge næringsdrivende rapporteringsplikt om forhold nevnt i første ledd. Dette kan omfatte en plikt til å varsle når det oppstår vesentlige endringer i forholdene etter første ledd.

Opplysningsplikten i første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Departementet kan gi forskrift om opplysningsplikten etter første og annet ledd.

§ 14. Kompensasjon

Næringsdrivendes økonomiske meromkostninger eller tap ved ileggelse av plikter etter § 12 skal kompenseres.

Partene kan kreve at kompensasjon etter første ledd skal fastsettes ved skjønn etter reglene i skjønnsprosessloven.

Kapittel 5. Tvangsmulkt, overtredelsesgebyr og straff

§ 15. Tvangsmulkt

For å sikre at bestemmelser i eller gitt i medhold av loven, eller pålegg fattet i medhold av loven, blir fulgt, kan departementet treffe beslutning om tvangsmulkt som tilfaller statskassen.

Tvangsmulkten kan fastsettes når overtredelse etter første ledd er oppdaget. Mulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter fristen for retting av forholdet. Dersom særlige grunner tilsier det, kan tvangsmulkt fastsettes på forhånd, og løper da fra en eventuell overtredelse tar til. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forholdet varer, eller at den forfaller for hver overtredelse.

Tvangsmulkt påløper ikke dersom etterlevelse blir umulig, og årsaken til dette ikke ligger hos den ansvarlige.

Tvangsmulkt ilegges den ansvarlige for overtredelsen. Er overtredelsen skjedd på vegne av et selskap eller organ eller en annen sammenslutning, skal tvangsmulkten som hovedregel ilegges disse. Er tvangsmulkt ilagt et selskap som inngår i et konsern, kan påløpt tvangsmulkt også inndrives hos morselskap. Er flere ansvarlige etter vedtak om tvangsmulkt, hefter de solidarisk for betaling av tvangsmulkten.

Departementet kan i særlige tilfeller redusere eller frafalle påløpt tvangsmulkt.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om tvangsmulkt, herunder om tvangsmulktens størrelse og varighet, fastsettelse av tvangsmulkt og frafall av påløpt tvangsmulkt.

Når Statens innkrevingsentral er pålagt å inndrive tvangsmulkt som nevnt i paragrafen her, kan den inndrive kravet ved trekk i lønn og andre lignende ytelser etter reglene i dekningsloven § 2-7. Innkrevingsentralen kan også inndrive tvangsmulkt ved å stifte utleggspant for kravet dersom panteretten får rettsvern ved registrering i et register eller ved underretning til en tredjeperson, jf. panteloven kapittel 5, og utleggsforretningen kan holdes på Innkrevingsentralens kontor etter tvangsfullbyrdsloven § 7-9 første ledd.

Forhold knyttet til illegalsen av tvangsmulkt kan påklages særskilt. Reglene i forvaltningsloven §§ 28 til 36 gjelder tilsvarende.

§ 16. Overtredelsesgebyr

Departementet kan ilegge overtredelsesgebyr overfor et foretak ved brudd på bestemmelser i eller gitt i medhold av §§ 12 og 13, eller ved brudd på pålegg fattet med hjemmel i nevnte bestemmelser. Overtredelsesgebyr kan ilegges selv om ingen enkeltperson har utvist skyld.

Ved avgjørelsen av om et foretak skal ilegges overtredelsesgebyr og ved individuell utmåling av sanksjonen kan det tas hensyn til forholdene nevnt i forvaltningsloven § 46 annet ledd bokstav a til h.

§. 17. Straff

Med bøter eller med fengsel inntil 1 år eller med begge deler straffes den som unnlater å etterkomme pålegg fattet med hjemmel i lovens §§ 12 og 13.

Kapittel 6. Ikrafttredelse

§ 18. Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Fra samme tidspunkt oppheves lov 12. desember 2003 nr. 115 om statleg varekrigsforsikring.

6.2 Forskriftsforslaget

Forslag til forskrift om sekretariat for statlig varekrigsforsikring

Hjemmel: Fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet [*dato og år*] med hjemmel i lov [*tittel og dato*] §§ 10 og 11.

§ 1. Tildeling av sekretariatsfunksjonen

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) utøver sekretariatsfunksjonen i medhold av lovens §§ 10 og 11.

§ 2. Organiseringen av sekretariatsfunksjonen mv.

GIEKs administrerende direktør er ansvarlig for at sekretariatets plikter etter forskriften oppfylles. Sekretariatet skal til enhver tid ha én eller flere navngitte kontaktpersoner som har til oppgave å utføre de løpende sekretariatsoppgavene. Ved endringer i GIEKs kontaktpersoner, skal sekretariatet gi departementet melding om dette.

Sekretariatets oppgaver og plikter er underlagt tilsyn og kan inngå i krisehåndteringsøvelser.

§ 3. Sekretariatets plikt til å opprettholde kompetanse

Sekretariatet skal ha og opprettholde best mulig kompetanse tilknyttet ordningen. Plikten etter første punktum omfatter å følge med på utviklingen i forsikringsmarkedet, samt markedene for varekrigsforsikring og reassuransse.

§ 4. Sekretariatets oppgaver i normalsituasjoner

I normalsituasjoner etter lovens § 10 skal sekretariatet vedlikeholde systemer for å kunne etablere varekrigsforsikring etter loven, herunder ha lett tilgjengelig materiell og systemer for beredskapssituasjoner.

§ 5. Sekretariatets ansvar for rådet i normalsituasjoner

I normalsituasjoner etter lovens § 10 skal det etableres et råd for statlig varekrigsforsikring. Rådets oppgaver er å være et faglig rådgivningsorgan og utgjøre rekrutteringsgrunnlag for styret etter lovens § 11. Sekretariatet skal overfor departementet foreslå medlemmer til rådet. Rådet skal ha medlemmer som har forsikringsfaglig kompetanse eller ivaretar berørte interesser.

§ 6. Sekretariatets oppgaver i og ved fare for unntakssituasjoner

Sekretariatet skal på eget initiativ, eller etter samråd med rådet, gi departementet råd om iverksettelse av ordningen etter lovens § 4 dersom forholdene i det private forsikringsmarkedet tilsier det.

Etter instruks fra departementet, skal sekretariatet

- a) foreta risikoberegninger,
- b) forberede tegning av krigsrisikopoliser for varetransporter tilpasset deknningen i privatmarkedet,
- c) klargjøre konsernkonto for premier og erstatningsutbetalinger og
- d) klargjøre for forsikringsmessig behandling.

§ 7. Sekretariatets ansvar for styret i unntakssituasjoner

Om ordningen i henhold til loven § 11 besluttes iverksatt, skal det oppnevnes et styre. Sekretariatet skal bistå departementet ved oppnevning av styret. Departementet kan gi styret fullmakt og ansvar for den daglige ledelse og drift av den statlige varekrigsforsikringen. Sekretariatet får deretter status som sekretariat for styret, dersom departementet ikke bestemmer noe annet.

§ 8. Sekretariatets rapporteringsplikt i unntakssituasjoner

Sekretariatet skal, på vegne av styret, rapportere til departementet om alle relevante forhold, herunder om pådratte forsikringsforpliktelser, forsikringsportefølje, risikovurderinger og skadetilfeller.

§ 9. Økonomiske forhold

Drift av varekrigsforsikringsordningen i normalsituasjonen dekkes ved årlige bevilgninger over departementets budsjett. Dersom sekretariatet får et økt ressursbehov i unntakssituasjoner, skal GIEKs administrerende direktør rette spørsmål om tilleggsbevilgning til departementet.

Sekretariatet skal innen utgangen av april hvert år legge frem driftsregnskap for foregående år for departementet, en kort beretning om driften og forslag til budsjett for kommende år. Eventuelle forslåtte utgifter utover normal drift av varekrigsforsikringsordningen,

skal begrunnes særskilt. Driftsregnskap og årsberetning skal fremlegges både i normalsituasjonen og når ordningen med statlig varekrigsforsikring er etablert.

Den alminnelige bevilgningen skal dekke sekretariatsfunksjonen, som i normalsituasjonen omfatter:

- a) innsats fra ledelse og saksbehandlere,
- b) kontordrift og materiell,
- c) informasjonsinnhenting,
- d) møter og andre administrative oppgaver.

Forvaltningen av varekrigsforsikringsordningens premieinntekter skal være atskilt fra sekretariatets ordinære virksomhet og atskilt fra de midler som medgår til drift (sekretariatsfunksjoner).

Det skal legges frem særskilt årsberetning og regnskap for forsikringsdriften.

Departementet kan bestemme at det skal oppnevnes særskilt revisor for forsikringsdriften.

§ 10. Øvrige organisatoriske forpliktelser

Sekretariatet er fullt ut administrativt ansvarlig for personell som utfører oppgaver for sekretariatet for statlig varekrigsforsikring.

Forvaltningslovens regler om habilitet gjelder for sekretariatets ledelse og medarbeidere.

§ 11. Iverksettelse

Forskriften trer i kraft [*dato og år*].

7. VEDLEGG

- *Mandat for forsikringsforum (se vedlegg)*
- *Retningslinjer for sekretariatsfunksjonen (se vedlegg)*